

SAVONIA

Tekniikka

Palopäällystön koulutus

OPINNÄYTETYÖ

**PELASTUSTOIMINNAN JA ENSIHOIDON JOHTAMINEN
VIRANOMAISYHTEISTYÖTÄ EDISTÄVÄNÄ TEKIJÄNÄ**

Jonna Ala-Kuusisto

18.4.2017

peccati-lakka

Petteri

SAVONIA–AMMATTIKORKEAKOULU - TEKNIikka, KUOPIO		
Koulutusohjelma Palopäälylystön koulutusohjelma		
Tekijä Jonna Ala-Kuusisto		
Työn nimi Pelastustoiminnan ja ensihoidon johtaminen viranomaisyhteistyötä edistävänä tekijänä		
Työn laji	Päiväys	Sivumäärä
Opinnäytetyö	11.4.2017	58+5
Työn valvoja	Yrityksen yhdyshenkilö	
yliopettaja Matti Honkanen		
yliopettaja Pertti Laitinen		
Yritys		
Tiivistelmä		
<p>Pelastustoimi ja ensihoito kohtaavat yhteistoimintatehtävillä, joissa toimiminen edellyttää tietämystä ja ymmärrystä toisen toimialan toiminnasta. Pelastustoimen ja ensihoidon toimialojen keskinäisen tietämyksen ja ymmärryksen lisääminen toisen toimialan johtosuhteista, johtamistasoista ja organisoitumisesta sekä sitä kautta yhteistyön kehittäminen ovat edellytys jo itsessään haasteellisille yhteistoimintatehtävien menestyksekkäälle hoitamiselle. Tulevaisuudessa pelastustoimi ja ensihoito näyttäisivät pysyvän saman organisaation alaisuudessa pelastuslaitosten määrän vähetessä ja sote-alueiden laajentuessa.</p> <p>Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli pelastustoiminnan ja ensihoidon johtamisen teoriapaketin ja opinnäytetyöhön sisältyvän kyselytutkimuksen avulla lisätä tietoisuutta ja organisaatioymmärrystä pelastustoimen ja ensihoidon välillä johtamisen näkökulmasta Oulu-Koillismaan pelastuslaitoksen alueella ja sitä kautta edistää pelastustoimen ja ensihoidon yhteistyötä. Opinnäytetyön osana olevalla kvantitatiivisella kyselytutkimuksella selvitettiin, näyttäytykö pelastustoiminnan ja ensihoidon johtaminen selkeänä yli toimialarajojen yhteistoimintatehtävillä Oulu-Koillismaan pelastuslaitoksen alueella. Selvityksen kohteena oli myös yhteistyön toimivuus pelastustoimen ja ensihoidon yhteistoimintatehtävillä johtamisen näkökulmasta.</p> <p>Tutkimustulosten perusteella yhteistoiminnan haasteena pelastustoiminnan ja ensihoidon johtamisessa Oulu-Koillismaan pelastuslaitoksen alueella on tehtävänäikainen tiedonkulku ja yhteisen tilannekuvan puute. Pelastustoimi ja ensihoito ovat pääosin tietoisia siitä, miten yhteistoimintatehtävillä johtosuhteiden tulisi muodostua ja eri toimialojen organisoitua, mutta käytännön työelämässä tämä ei aina onnistu. Toisen toimialan tuntemuksessa on yhteistyön kannalta kehitettävää. Yhteisten koulutusten ja harjoitusten rooli yhteistyön kehittämisessä johtamisen näkökulmasta nähtiin olevan avainasemassa.</p>		
Avainsanat pelastustoimi, ensihoito, johtaminen, yhteistyö		
Luottamuksellisuus julkinen		

SAVONIA UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES		
Degree Programme Fire Officer (Engineer)		
Author Jonna Ala-Kuusisto		
Title of Project Leading of Rescue Operations and Emergency Medical Care as a Factor to Promote Authority Cooperation		
Type of Project Final Project	Date 11th April 2017	Pages 58+5
Academic Supervisor Mr. Matti Honkanen, Head Instructor	Company Supervisor Mr. Pertti Laitinen, Head Instructor	
Company		
Abstract		
<p>Rescue services and emergency medical care are two professional sectors which encounter each other on the field when people are in danger. Cooperation is indispensable when working for the same aim and requires mutual knowledge and understanding. In the future emergency medical care will probably be organized as part of the functions of rescue departments. Also, because of a shared organization, it is necessary to receive more knowledge and understanding of each other's leading systems and working procedures to advance cooperation.</p> <p>The aim of this final project was to study how leading of rescue operations and leading emergency medical care is organised generally and at Oulu-Koillismaa Rescue Department. A quantitative inquiry was made to find out how the cooperation works between the rescue services and emergency medical care from the aspect of leading operations in the region of Oulu-Koillismaa Rescue Department. The aim was also to find out if the leading system is unambiguous over the lines between the rescue services and emergency medical care. The main objective of this study was to increase knowledge and understanding between these two professional sectors from the viewpoint of leading operations.</p> <p>The results of this study shows that the leading of operations is mainly unambiguous over the lines of the two professional sectors and knowledge of the other sector's organization is on a relatively good level. In spite of that, in real life there seems to be many challenges which complicate cooperation from the aspect of leading operations, for example, communication and shared situational awareness. It is important to get more knowledge of the other sector's work and professional abilities. Collective training and practices seems to be very important facts in order to develop cooperation between the rescue services and emergency medical care.</p>		
Keywords rescue service, emergency medical care, leading, cooperation		
Confidentiality public		

SISÄLTÖ

KÄSITTEET	5
1 JOHDANTO	6
2 SÄÄDÖSPERUSTA.....	9
3 PELASTUSTOIMINNAN JOHTAMINEN.....	11
3.1 Pelastustoiminnan muodostelmat.....	13
3.2 Pelastustoiminnan organisaatiomallit.....	14
3.3 Pelastustoiminnan johtaja.....	19
3.4 Pelastustoiminnan johtaminen Oulu-Koillismaan pelastustoimialueella.....	20
3 ENSIHOIDON JOHTAMINEN	22
4.1 Ensihoitopalvelun yksiköt.....	24
4.2 Ensihoitopalvelun johtosuhteet	25
4.3 Ensihoidon kenttäjohtaja ja tilannejohtaja	26
4.4 Ensihoidon johtaminen Oulu-Koillismaan alueella	27
5 VIESTILIIKENNE	30
6 SELVITYS PELASTUSTOIMINNAN JA ENSIHOIDON JOHTAMISESTA OULU-KOILLISMAAN PELASTUSLAITOKSEN ALUEELLA	32
6.1 Tutkimusasetelma.....	33
6.2 Kyselytutkimus	34
6.3 Tutkimustulokset.....	35
6.4 Johtopäätökset	47
7 POHDINTA	50
7.1 Kyselyn kriittinen tarkastelu ja jatkotutkimusaiheita.....	51
7.2 Oma oppiminen	54
LÄHTEET.....	56
Liitteet.....	59

KÄSITTEET

Ensihoidon kenttäjohtaja:

- sairaanhoitopiirin ensihoitopalvelun tilannejohtaja ja ensihoidon operatiivinen johtaja sekä alueensa ensihoitajien toiminnallinen esimies (STM:n asetus ensihoitopalvelusta 340/2011, 9 §; Kuisma ym. 2013, 85).

Pelastustoiminnan johtaja:

- yhden tai useamman pelastusmuodostelman tilanteenaikainen johtaja (Pelastuslaitosten kumppanuusverkoston julkaisu 3/2016).

Tilannepaikan johtaja:

- pelastustoimintaa onnettomuuskohteessa johtava pelastustoiminnan johtajan määräämä henkilö, joka johtaa toimintaa onnettomuuskohteessa pelastustoiminnan johtajana toimivan pelastusviranomaisen antamien ohjeiden mukaisesti (Pelastuslaitosten kumppanuusverkoston julkaisu 3/2016).

Tilannejohtaja:

- ensihoidon kenttäjohtajan tilannepaikalle määräämä ensihoidon tilannejohtaja, joka vastaa tilanteen ensihoidon johtamisesta (Kuisma ym. 2013, 85–86).

Yleisjohtaja:

- moniviranomaistehtävissä pelastustoiminnan johtaja, joka vastaa tilannekuvan ylläpitämisestä ja toiminnan yhteensovittamisesta (Pelastuslaki 379/2011, 35 §).

1 JOHDANTO

Pelastustoimi ja ensihoito kohtaavat yhteistoimintaa vaativilla tehtävillä, esimerkiksi liikenneonnettomuuksissa, rakennuspaloissa ja ensivastetehtävillä, kun ihmisiä on vaarassa. Onnettomuuspaikalla toimiminen, viestintä ja johtaminen edellyttävät molemmilta toimialoilta tietämystä ja ymmärrystä toisen toimialan ammattitaidosta, työnkuvasta, vastuusta ja velvoitteista sekä johtosuhteista. Pelastustoimen ja ensihoidon toimialojen keskinäisen ymmärryksen lisääminen toisen toimialan toiminnasta ja sitä kautta yhteistyön kehittäminen ovat edellytys jo itsessään haasteellisille yhteistoimintatehtävien menestyksekkäälle hoitamiselle.

Työskennellessäni hoitotason ensihoitajana olen ymmärtänyt ensihoidon ja pelastustoimen yhteistyön tärkeyden yhteisten tehtävien ripeäksi ja ansiokkaaksi hoitamiseksi. Työelämässä ensihoito ja pelastustoimi syystä tai toisesta näyttävät usein eriytyvän lähes täysin omiksi kokonaisuuksikseen. Jos alalla työskentelevät ihmiset eivät tunne toistensa ammattitaitoa ja tehtävänkuvaa, onnettomuustilanteiden saumaton hoitaminen muodostuu erityisen haasteelliseksi. Kahden läheisesti yhteistoiminnan kannalta toisiinsa liittyvän toimialan ammattitaidon hyödyntäminen ja yhdistäminen takaavat onnettomuustilanteiden hoitamisen parhaalla mahdollisella tavalla. Vaikka molemmat toimialat hoitavatkin onnettomuustilanteissa omia velvollisuuksiaan ja vastuualueitaan, tietämys toisen toimialan tekemisistä puolin ja toisin parantaa ja nopeuttaa yhteisten tehtävien hoitamista asiakkaiden parhaaksi.

Työelämässä pelastustoimen ja ensihoidon ammattilaiset kohtaavat tilanteita, joissa odotetaan johtovastuun ottamista tilannepaikalla sekä toisen toimialan organisaatiota ja rakenteen tuntemista. Sekä pelastustoimen että ensihoidon tehtävillä korostuvat hyvä tilannearvio, nopea päätöksenteko, käskyjen antaminen sekä annettujen käskyjen toteuttamisen ja toteutumisen seuranta ja valvonta. Pelastustoimen ja ensihoidon tietämyksen lisääminen toisen toimialan johtosuhteista, johtamistasoista ja tehtävänkuvasta sekä organisoitumisesta selkiyttävät yhteisillä tehtävillä toimimista. Yhteistyön kehittäminen ja ammattitaidon jakaminen ovat erityisen tärkeitä yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi.

Sairaanhoitopiirin kuntayhtymä vastaa ensihoidon järjestämisestä alueellaan (Terveystieteidenhuoltolaki 1326/2010, 39 §). Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin alueella Oulu-Koillismaan pelastuslaitos tuottaa ensihoitopalvelun osana toimintaansa. Ensihoidon tilannejohtaminen on alueella Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin Ensihoitokeskuksen ja ensihoidon kenttäjohtajien vastuulla. Pelastustoimi ja ensihoito ovat näin ollen osittain saman organisaation alaisuudessa toimivia toimialoja, jolloin toisen toimialan tuntemus tulee olla hyvällä tasolla. Pelastustoimen ja ensihoidon toimiminen saman organisaation alaisuudessa ei väistämättä kuitenkaan lisää tietämystä toisen toimialan toiminnasta. Ensihoidon osalta haasteellista onkin johtamisen ja organisoitumisen erilaisuus verrattuna pelastustoiminnan johtamiseen. Ensihoidon päivittäistoiminta ja henkilöstöhallinto ovat osa pelastuslaitoksen tuottamaa toimintaa, mutta varsinainen ensihoidon kenttäjohtaminen on sairaanhoitopiirin ja näin ollen eri organisaation vastuulla suhteessa pelastuslaitokseen.

Omista kokemuksistani työelämässä sekä haastatellessani palopäällystötutkintoon kuuluvien harjoittelujaksojen aikana eri toimijoita niin pelastustoimesta kuin ensihoidosta-kin on selvää, että huolimatta osittain yhteisestä organisaatorakenteesta tietoisuus toisen toimialan työnkuvasta johtamisen tasolla on melko vähäistä. Erityisesti johtosuhteiden muodostuminen ja erilaiset johtamistasot näyttävät olevan epäselviä toiselle toimialalle. Viime vuosina ensihoidon organisaation muutos ja toiminnan laajentuminen ovat omalta osaltaan lisänneet epäselvyyttä asettaen yhteistoiminnalle ja yhteistyölle haasteita.

Johtaminen voidaan yleisesti ottaen nähdä tavoitteeseen suunnattuna vuorovaikutteisena sosiaalisena toimintana, jossa johtamisella suunnataan ihmisten toimintaa siten, että he tavoittelevat yhteistä päämäärää sen edellyttämällä tavalla (Kuisma ym. 2013, 85). Pelastustoiminnan ja ensihoidon johtaminen tulee nähdä toisen toimialan johtamista tukevana potentiaalisena voimavarana suhteessa onnettomuustilanteessa toimimiseen. Työelämälähtöisyys on erityisen arvokas lisä opinnäytetyössäni tulevaisuutta ajatellen, sillä myös jatkossa pelastustoimi ja ensihoito näyttäisivät ainakin osittain pysyvän saman organisaation alaisuudessa pelastuslaitosten määrän vähetessä ja sote-alueiden laajentumisessa.

Opinnäytetyön tavoitteena on pelastustoiminnan ja ensihoidon johtamisen teorian pohjalta sekä kyselytutkimuksen avulla lisätä tietoisuutta ja organisaatioymmärrystä pelastustoimen ja ensihoidon välillä johtamisen näkökulmasta yhteistoimintatehtävillä Oulu-Koillismaan pelastuslaitoksen alueella ja sitä kautta edistää pelastustoimen ja ensihoidon yhteistyötä. Osana opinnäytetyötä tehdään kyselytutkimus Oulu-Koillismaan pelastuslaitoksen alueella työskenteleville pelastustoimen ja ensihoidon ammattilaisille. Kyselytutkimuksen tarkoituksena on selvittää, näyttäytyykö pelastustoiminnan ja ensihoidon johtaminen selkeänä yli toimialarajojen sekä miten pelastustoimen ja ensihoidon yhteistyö toimii yhteistoimintatehtävillä Oulu-Koillismaan pelastuslaitoksen alueella johtamisen näkökulmasta. Kyselytutkimuksen myötä opinnäytetyöstä välittyy konkreettinen ja ajankohtainen kuva pelastustoiminnan ja ensihoidon johtamisen näyttäytymisestä yli toimialarajojen Oulu-Koillismaan pelastuslaitoksen toimialueella yhteistyön näkökulmasta.

Tämä opinnäytetyö koostuu katsauksesta pelastustoiminnan ja ensihoidon johtamiseen yleisesti ja Oulu-Koillismaan pelastuslaitoksen alueella pohjautuen valtakunnalliseen säädöspohjaan ja Oulu-Koillismaan pelastuslaitoksen alueellisiin ohjeisiin. Opinnäytetyöraportin alkuosassa on selvitetty säädöspohjaan nojaten valtakunnallisesti pelastustoiminnan ja ensihoidon johtaminen teoriassa. Raportti pitää sisällään myös kuvauksen siitä, miten pelastustoiminnan ja ensihoidon johtaminen Oulu-Koillismaan pelastuslaitoksen alueella järjestetään. Teoriaosuuden jälkeen raportissa kuvataan kyselytutkimus, siitä saadut vastaukset ja tutkimuksen tulokset johtopäätöksineen. Raportin lopussa on arvioitu kriittisesti kyselytutkimusta ja omaa oppimista opinnäytetyöprosessin aikana sekä esitetty mahdollisia jatkotutkimusaiheita.

2 SÄÄDÖSPERUSTA

Pelastustoimen tehtävänä on pelastaa vaarassa olevat ihmiset, ympäristö ja omaisuus. Pelastuslaitos voi hoitaa toimialueellaan ensihoitopalveluun kuuluvia tehtäviä silloin, kun ensihoitopalvelun järjestämisestä yhteistoiminnassa alueen pelastustoimen ja sairaanhoitopiirin kuntayhtymän kesken on sovittu terveydenhuoltolain asettamien edellytyksin. Pelastustoimintaan kuuluu hälytysten vastaanottaminen, väestön varoittaminen, uhkaavan onnettomuuden torjuminen, onnettomuuden uhrien ja vaarassa olevien ihmisten, ympäristön ja omaisuuden suojaaminen ja pelastaminen, tulipalojen sammuttaminen ja vahinkojen rajoittaminen sekä edellä mainittuihin tehtäviin liittyvät johtamis-, viestintä-, huolto- ja muut tukitoiminnot. (Pelastuslaki 379/2011, 2 §, 27 § ja 32 §; Terveydenhuoltolaki 1326/2010, 39 §.)

Ensihoitopalvelun tehtävänä on äkillisesti sairastuneen tai loukkaantuneen potilaan hoidon tarpeen arviointi ja kiireellinen hoito ensisijaisesti sairaalan ulkopuolisessa ympäristössä. Ensihoitopalvelu on velvollinen antamaan virka-apua pelastusviranomaisille heidän vastuullaan olevien tehtävien hoitamiseksi. Terveydenhuoltolaki omalta osaltaan velvoittaa kehittämään terveydenhuollon toimijoiden ja kunnan eri toimijoiden välistä yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisessä. (Terveydenhuoltolaki 1326/2010, 2 § ja 40 §.)

Palvelutasopäätöksessä alueen pelastustoimi päättää pelastuslakiin nojautuen muun muassa pelastustoimialueen palvelut ja niiden tasot sekä suunnitelman palvelutason kehittämisestä. Laki velvoittaa sairaanhoitopiirin kuntayhtymän laatimaan ensihoidon palvelutasopäätöksen, jossa määritellään ensihoidon järjestämistapa ja ensivastetoiminta. Lain mukaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymä voi järjestää alueensa ensihoitopalvelun yhteistyössä pelastustoimen kanssa (Pelastuslaki 379/2011, 27 § ja 29 §; Terveydenhuoltolaki 1326/2010, 39 §.)

Pelastustoiminnan johtaja on siltä pelastustoimen alueelta, josta onnettomuus tai vaaratilanne on saanut alkunsa, ellei toisin ole sovittu. Pelastustoimintaa johtaa pelastusviranomainen, joka toimii tilanteen yleisjohtajana tehtävillä, joihin osallistuu useita eri viranomaisia ja toimialoja. Yhteistoimintatilanteissa yleisjohtajana toimiva pelastustoi-

minnan johtaja vastaa tilannekuvan ylläpitämisestä ja toiminnan yhteensovittamisesta. (Pelastuslaki 379/2011, 34 § ja 35 §.) Pelastustoimella on johtovastuu kaikissa yhteistoimintaa vaativissa tehtävissä lukuun ottamatta ensihoidon vastuulla olevia terveydenhuollon ensivastetehtäviä tai erityisiä terveydenhuollon suuronnettomuustilanteita (Alaspää ym. 2003, 476).

Ensihoitopalvelun tehtäviin kuuluu johtaa ensihoidon tilannekohtaista toimintaa. Sairaanhoidopiirin kuntayhtymässä ensihoitopalvelusta vastaava lääkäri johtaa alueen ensihoitopalvelua palvelutasopäätöksen mukaisesti. Ensihoitokeskus vastaa alueellaan ympärivuorokautisen ensihoitolääkäripäivystyksen järjestämisestä. Päivystävä ensihoitolääkäri johtaa alueellaan ensihoitopalvelujen tilannekohtaista lääketieteellistä toimintaa. Sairaanhoidopiirin ensihoitopalvelun kenttäjohtajat ovat ensihoitopalvelun järjestämisestä riippumatta alueellaan ensihoitopalvelun tilannejohtajia sairaanhoidopiirinsä ensihoitopalvelusta vastaavan lääkärin ja päivystävän ensihoitolääkärin alaisuudessa. Ensihoitopalvelun kenttäjohtajan tehtävänä on määrätä usean yksikön ja moniviranomaistilanteissa alueensa ensihoitoyksiköiden käytöstä ensihoitopalvelun tehtävissä. (STM:n asetus ensihoitopalvelusta 340/2011, 2 §, 9 § ja 10 §.)

Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoidopiiri (PPSHP) on sopinut ensihoidon järjestämisestä alueellaan vuoden 2015 alusta alkaen yhteistyössä pelastustoimen kanssa. Ensihoidon järjestäminen on osa Oulu-Koillismaan pelastusliikelaitoksen sekä Jokilaaksojen pelastuslaitoksen toimintaa. PPSHP:n sairaanhoidopiirin alueella Ensihoitokeskus vastaa ensihoidon johtamisjärjestelmästä (PPSHP:n ensihoitopalvelun palvelutasopäätös 1.1.2013 alkaen, 6). Pelastuslaitokset hoitavat palvelutasopäätöksen sopimuksen mukaisesti PPSHP:n alueella ensivastetehtäviä (Oulu-Koillismaan pelastuslaitos). PPSHP:n sairaanhoidopiirin alueella ensihoidon järjestäminen on näin ollen yhteistyötä pelastuslaitoksien ja sairaanhoidopiirin välillä. Pelastuslaitokset toteuttavat pääosin varsinaisen päivittäisen ensihoitopalvelun, mutta ensihoidon tilannejohtamisesta ja kentän toiminnasta vastaavat sairaanhoidopiirin ensihoitopalvelun kenttäjohtajat.

3 PELASTUSTOIMINNAN JOHTAMINEN

Alueen pelastustoimi vastaa pelastustoimen palvelutasosta ja pelastuslaitoksen toiminnan järjestämisestä. Tulipalon, muun onnettomuuden tai niiden uhan vaatiessa kiireellisiä toimenpiteitä ihmisen hengen tai terveyden, omaisuuden tai ympäristön suojaamiseksi tai pelastamiseksi, ja kun toimenpiteet eivät ole onnettomuuden tai sen uhan kohteeksi joutuneen omin toimin hoidettavissa tai kuulu muun viranomaisen tai organisaation tehtäviin, vastaa pelastuslaitos pelastustoimintaan kuuluvien tehtävien hoitamisesta. Pelastustoimintaan kuuluu pelastustoiminnan johtaminen. (Pelastuslaki 379/2011, 27 § ja 32 §.)

Toimiva johtamisjärjestelmä on tehokkaan pelastustoiminnan edellytys. Palvelutasopäätöksessä päätetään pelastustoimen alueella sovellettavasta johtamisjärjestelmästä, joka pelastuslaitoksen tulee suunnitella siten, että sen avulla pystytään selviytymään pelastustoiminnan johtamisesta ja sen edellyttämästä viranomaisyhteistyöstä kaikissa turvallisuustilanteissa. (Pelastustoimen toimintavalmiuden suunnitteluohje 2012, 10.)

Pelastuslain 379/2011 34 §:n mukaan pelastustoimintaa johtaa pelastusviranomaisen virkavastuun alaisena. Pelastustoiminnan johtaja on siltä pelastustoimen alueelta, jossa onnettomuus tai vaaratilanne on saanut alkunsa, jos toisin ei ole sovittu. Tilapäisesti pelastustoimintaa voi johtaa muu pelastuslaitoksen palveluksessa oleva tai sopimuspalokuntalainen siihen saakka, kunnes toimivaltainen pelastusviranomaisen ottaa pelastustoiminnan johtaakseen. Onnettomuuspaikalle ensimmäisenä saapuneen muodostelman johtaja toimii tällöin tilapäisenä pelastustoiminnan johtajana ja tilannepaikan johtajana pelastuslain määräämin toimivaltuuksin (Pelastustoimen toimintavalmiuden suunnitteluohje 2012, 10).

Pelastusviranomaiselle on toimitettava tieto kaikista tehtävistä, ja pelastusviranomaisen on oltava yhteydessä tilannepaikalle hälytettyyn lähimpään yksikköön sekä määrättävä pelastustoiminnan johtajan alaisuuteen yksikön jäsenistä tilannepaikan johtaja, jos sitä ei ole ennalta määrätty. Tilannepaikan johtaja johtaa toimintaa onnettomuuspaikalla pelastustoiminnan johtajana toimivan pelastusviranomaisen antamien ohjeiden mukaisesti. Pelastustoiminnan johtajana toimivan pelastusviranomaisen ei välttämättä tarvitse

olla läsnä onnettomuuspaikalla, mikäli tilanne ei sitä vaadi. (Pelastustoimen toimintavalmiuden suunnitteluohje 2012, 9.)

Pelastustoimen muodostelmien johtamisen rakentuminen on osa johtamisjärjestelmää. Kaikilla muodostelmilla tulee olla johtaja. Johtovastuun tulee kaikissa tilanteissa olla yksiselitteinen, ja johtovastuun siirtymisestä tulee välittömästi ilmoittaa kaikille, joita asia suoranaisesti koskee. Lähtökohtaisesti pelastusryhmän johtajalla on yksikönjohtajan koulutus ja pelastusjoukkueen tai sitä suuremman muodostelman johtaja on päätoiminen päällystöviranhaltija. Jokaisen muodostelman johtajan tulee tarvittaessa kyetä johtamaan seuraavaksi suurempaa johtamisporrasta edellyttävää muodostelmaa. (Pelastustoimen toimintavalmiuden suunnitteluohje 2012, 10.)

Yleisjohtajana toimii pelastustoiminnan johtaja tilanteissa, joissa pelastustoimintaan osallistuu usean toimialan viranomaisia. Eri toimialojen yksiköt toimivat oman johtonsa alaisuudessa edistääkseen onnettomuuden tai tilanteen seurausten tehokasta torjuntaa. Tilannekuvan ylläpitäminen ja toiminnan yhteensovittaminen on yleisjohtajan vastuulla. Tilanteen yleisjohtaja voi tarvittaessa muodostaa avukseen viranomaisten, laitosten ja toimintaan osallistuvien vapaaehtoisten yksiköiden edustajista koostuvan johtoryhmän ja kutsua asiantuntijoita avukseen. (Pelastuslaki 379/2011, 35 §.) Alueen pelastustoimen tulee kyetä perustamaan tilanteen aikainen johtokeskus, jonka tulee kyetä koordinoimaan pelastustoimen ja yhteistyötahojen voimavarojen tehokasta käyttöä (Pelastustoimen toimintavalmiuden suunnitteluohje 2012, 10).

3.1 Pelastustoiminnan muodostelmat

Yksikkö, pelastusryhmä, pelastusjoukkue, pelastuskomppania ja pelastusyhtymä ovat pelastustoiminnan muodostelmia, joilla on aina johtaja. Johtajana toimii ensisijaisesti ennalta määrätty, pelastustoiminnan johtajan määräämä tai ensimmäisenä onnettomuuspaikalle saapuneen muodostelman jäsenten yhteisesti sopima henkilö. Pelastustoimintaa onnettomuuskohteessa johtava henkilö on *tilannepaikan johtaja*. (Pelastustoimen toimintavalmiuden suunnitteluohje 2012, 4.) Tarvittaessa pelastustoiminnan muodostelmien johtajien on kyettävä johtamaan ylemmän organisaatiotason pelastusmuodostelmaa. (Pelastustoiminnan johtaminen 2005, 17–18).

Perusrakenteellisesti pelastusyksikkö on itsenäiseen toimintaan kykenevä henkilön, henkilöstön, kulkuneuvon ja kaluston muodostama toimintakokonaisuus, esimerkiksi pelastusyksikkö, sammutusyksikkö, säiliöyksikkö, raivausyksikkö ja tikasyksikkö (Pelastustoimen toimintavalmiuden suunnitteluohje 2012, 4).

Pelastusryhmän muodostavat johtaja ja vähintään kolme tai enintään seitsemän henkilöä sekä tehtävän mukainen ajoneuvo ja kalusto.

Pelastusjoukkueen muodostavat johtaja ja vähintään kaksi tai enintään viisi pelastusryhmää.

Pelastuskomppanian muodostavat johtaja ja pelastustoiminnan johtajaa avustava esikunta sekä vähintään kaksi tai enintään viisi pelastusjoukkuetta.

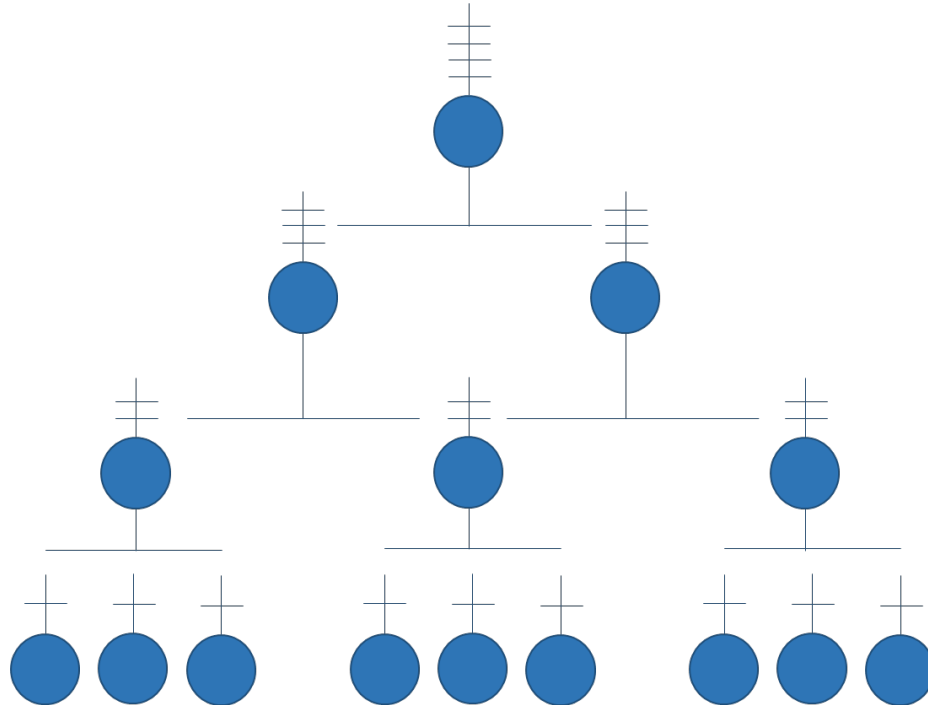

Pelastusyhtymän muodostavat johtaja ja johtokeskus sekä vähintään kaksi pelastuskomppaniaa tukimuodostelmineen.

(Pelastustoimen toimintavalmiuden suunnitteluohje 2012, 5.)

Pelastustoiminnan muodostelmia voidaan visuaalisesti kuvata eri tavoilla organisaatiokaavioissa. Kuvassa 1 on esitetty pelastustoiminnan muodostelmat ryhmän-, joukkueen-, komppanian- ja yhtymänjohtajatasolla.

Kuva 1. Pelastustoiminnan muodostelmien organisaatiokaavio johtajatasolla

3.2 Pelastustoiminnan organisaatiomallit

Salminen määrittelee teoksessaan *Hallintotiede: Organisaatioiden hallinnolliset perusteet* (2001) organisaation sosiaalisesti yksiköksi tai ihmisryhmittymäksi, joka rakennetaan määrätietoisesti ja tarvittaessa muodostetaan uudelleen erilaisten päämäärien ja tavoitteiden saavuttamiseksi. Saukonoja on julkaisussaan *Pelastustoiminnan organisaatiot – Suunnittelun perusteita* (2005) kuvannut perusteita pelastustoiminnan organisaatorakenteen muodostumiselle. Pelastustoiminnan organisaatio perustuu hierarkiaan, jossa järjestelmän eri osilla on toisiinsa nähden erilainen asema. (Honkanen 2015, 10.)

Organisaation eri osien ja eritasoisten johtajien on kyettävä saumattomaan yhteistoimintaan riippumatta asemastaan organisaatiossa. Hälytystehtävät ovat organisaation suunnittelun ja muodostamisen keskeinen perusta. (Saukonoja 2002, 33.) Pelastustoimen

toiminnallinen organisaatio rakentuu siten, että tehtävää hoitavalla johtajalla on laajimmat tiedot ja eniten johtamistaitoa sekä mahdollisuus keskittyä johtamiseen ilman, että hänen täytyisi osallistua varsinaiseen käytännön työhön (esimerkiksi sammutustyöhön) (Kuisma ym. 2013, 85).

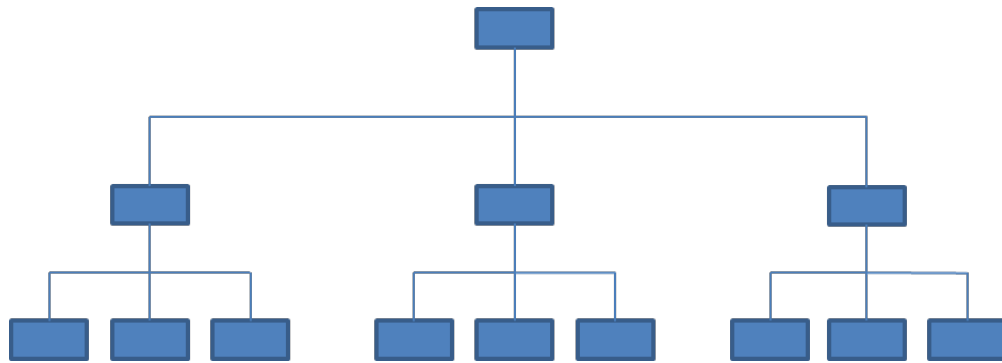
Pelastustoiminnan organisaatioiden peruskuvauksena käytetään useimmiten linja- tai linjaesikuntaorganisaatiota. Onnettomuustilanteissa toimivat organisaatiot rakentuvat kuitenkin useimmiten matriisi- ja/tai projektiorganisaatiomuotoon. Organisaatio voidaan nähdä eri näkökohtien välisenä kompromissina, jolle käytössä olevat resurssit asettavat omat rajansa. Pelastustoiminnan organisaatioille on ominaista, että ne voivat toimia dynaamisissa ja kompleksisissa ympäristöissä, joissa edellytetään nopeaa toiminnan aloitusta ja päätöksentekoa. (Saukonoja 2002, 33.) Saukonojan (2005) mukaan organisaation suunnitteluun ja muodostamiseen keskeisesti vaikuttava tekijä on tehokas tavoitteen saavuttaminen (Honkanen 2015, 10).

Juuti (2006) nostaa esille teoksessaan *Organisaatiokäyttäytyminen* esille käsitteet vertikaalinen ja horisontaalinen erilaistuminen. Organisaation horisontaalisen erilaistumisen kautta voidaan vaikuttaa siihen, miten organisaatioon kuuluvat henkilöt viestivät ja ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Organisaation vertikaalisen ulottuvuuden perusteella muodostuvat taktiset ja tekniset tehtävänjaot, mikä pelastustoiminnassa tarkoittaa johtajan kompetenssia (tekniset, taktiset tai operatiiviset johtamistaidot). (Honkanen 2015, 11.)

Saukonojan (2005) julkaisun mukaisesti pelastustoiminnassa pelastustoimintaa johtaa ylin johto (esimerkiksi komppanian johto), keskijohto (joukkueenjohto) johtaa pelastustehtäviä ja alin johto (ryhmänjohtaja) pelastustehtävää. Johtajat erilaistuvat oman johtamistason ja linjan edellyttämiin tehtäviin, joista muodostuu yleensä vastuualue. Vertikaalinen organisaatorakenne eli johtamistasot määräävät näin ollen johtosuhteet. Organisaation kokonaistoiminnan hallinta ja yhteistoimintasuhteiden muodostuminen edellyttävät horisontaalista rakennetta ja tehtävänjakoa. Johtamistasojen määrä ja näin ollen vertikaalinen erilaistuminen lisääntyvät organisaation kasvaessa. (Honkanen 2015, 11.)

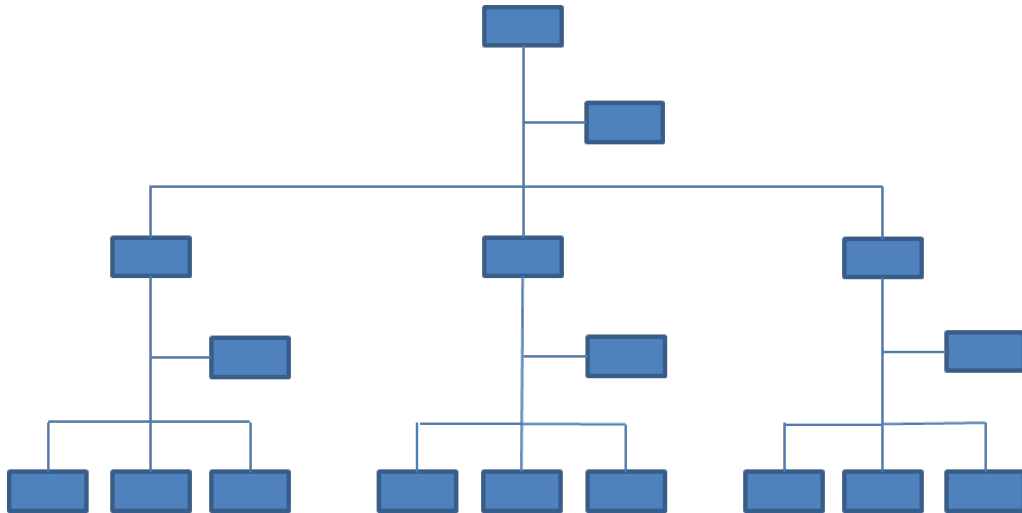
Linjaorganisaatiossa (kuva 2) jokaisella organisaation jäsenellä on vain yksi suoranainen esimies. Organisaatorakenne muodostuu vertikaalisesta ja horisontaalisesta ulottu-

vuudesta. Johtajat erilaistuvat oman johtamistason ja linjan edellyttämiin tehtäviin, joista muodostuu yleensä vastuualue (alueellisesti rajattu tai tehtävään sidottu). Linjaorganisaatio on onnettomuustilanteissa yleisesti käytetty ja tutuin vaikkakin melko jäykkä yhden viranomaisen organisaatiomalli. (Honkanen 2015, 12.)

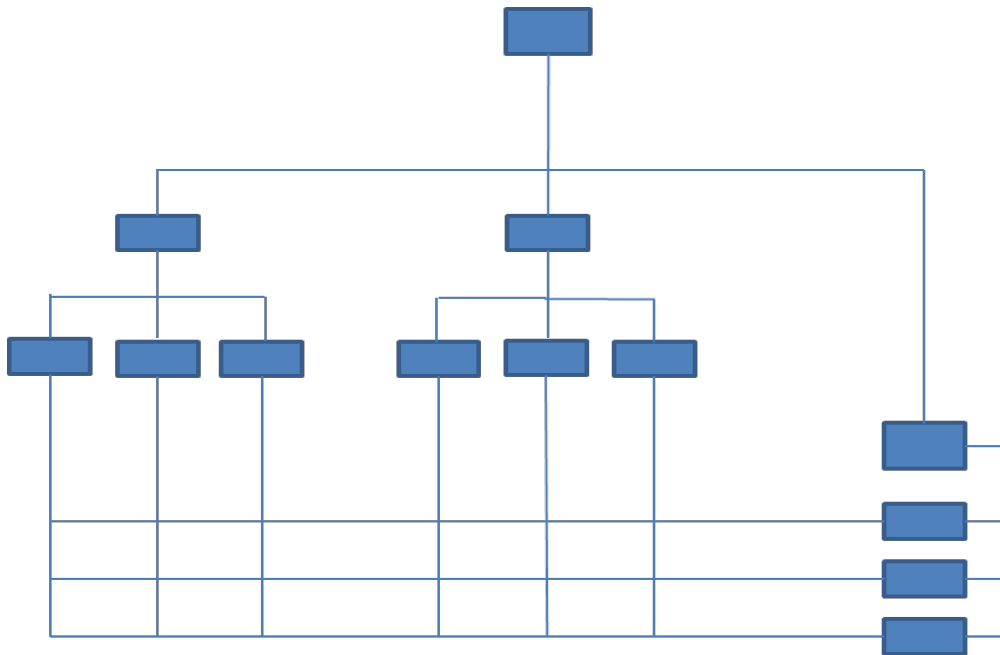
Kuva 2. Linjaorganisaatio (Honkanen 2015, 11).

Linjaesikuntaorganisaatio (kuva 3) puolestaan on kehittyneempi versio linjaorganisaatiosta. Linjaesikuntaorganisaatiossa esikunnat muodostavat niin kutsuttuja asiantuntijaelimiä ylemmän johdon ja/tai linjajohtajien käyttöön tukemaan johtamistoimintaa. Linjaesikuntaorganisaatioille keskitettyjä johtamistehtäviä ovat esimerkiksi johtamisen tukitoiminnot, kun johto yksin ei pysty käsittelemään kasvanutta informaation määrää. (Saukonoja 2002, 35.) Juuti (2006) pitää linjaesikuntaorganisaatiota rakenteeltaan selkeänä mahdollistaen kunkin linjan keskittymisen oman alansa asiantuntemuksen hyväksikäyttöön ja kehittämiseen. Myös toimintojen koordinointi eri osastojen välillä on helppoa. (Honkanen 2015, 13.)

Kuva 3. Linjaesikuntaorganisaatio (Honkanen 2015, 13).

Saukonojan (2005) julkaisussaan esille tuoma matriisiorganisaatio (kuva 4) on perusrakenteeltaan linja- tai linjaesikuntaorganisaatio, jota täydentää sivulta tuleva ristikkäisohjaus. Matriisiorganisaatiossa johtaja esikuntineen ohjaa organisaation päätehtävää ja perustoimintoja ja sivulta tuleva ohjaus voi olla esimerkiksi asiantuntemusta tai erityisosaamista. Matriisin tehtävänä on tehostaa organisaation kokonaistulosta sekä parantaa ja tehostaa organisaation osien yhteistoimintaa. Matriisiorganisaatiota käytetään yleensä monia eri tehtäväkokonaisuuksia sisältävissä ja suurehkoissa organisaatioissa. Kuten Juuti (2006) teoksessaan toteaa ylin johto on vastuussa henkilöstön sitouttamisesta organisaation tavoitteisiin ja tiedonkulun varmistamisesta organisaation sisällä sekä ristiriitojen välttämisestä kahden erilaisen ohjausjärjestelmän välillä. (Honkanen 2015, 14.)

Kuva 4. Matriisiorganisaatio (Honkanen 2015, 14).

Pelastustoimen ja ensihoidon yhteistoimintatehtävillä organisaatorakenne muodostuu matriisiorganisaatioksi. Pelastustoiminnan johtaja toimii tilanteen yleisjohtajana ohjaten organisaation päätehtävää onnettomuuspaikalla. Ensihoito voidaan nähdä matriisiorganisaatiossa sivulta tulevana asiantuntemus- ja erityisosaamisena, joka on edellytys päätehtävän menestyksekkääksi hoitamiseksi. Matriisiorganisaatiossa johtaminen voidaan nähdä toimialojen työskentelyä tukevana asiantuntijuutena, joka mahdollistaa tavoitteen saavuttamisen parhaalla mahdollisella tavalla. Yhteistoimintatehtävillä matriisiorganisaatio näin ollen tehostaa organisaation kokonaistulosta sekä parantaa ja tehostaa yhteistoimintaa.

3.3 Pelastustoiminnan johtaja

Yleisjohtamisesta yhteistoimintatehtävillä vastaa pelastustoiminnan johtaja. Pelastustoiminnan johtajan tehtävänä on johtaa toimintaa niin, että onnettomuus tai sen uhka saadaan torjuttua tai vahingot estettyä taikka rajoitettua. Johtavalla viranomaisella on laajat sekä ihmisiin että omaisuuteen kohdistuvat toimivaltuudet päämäärän saavuttamiseksi. (Pelastustoiminnan johtaminen 2005, 45.) Pelastustoiminnan johtaja osallistuu useimmiten vain usean yksikön tehtäviin (Kuisma ym. 2013, 85).

Pelastustoiminnan johtajan perustehtävät ovat

- suunnittelu
- organisointi
- johtaminen
 - o tilannearvio → päätös → käsky → valvonta
- koordinointi
- tiedottaminen. (P3-käsikirja 2007.)

Pelastustoiminnan johtajan tehtäviin kuuluu lisäksi muun muassa

- johtovastuun ottaminen ja siitä ilmoittaminen
- johtopaikan ja esikunnan perustaminen
- vastuualueiden johtajien nimeäminen
- yleisen johtamisprosessin tehokas toteutus. (P3-käsikirja 2007.)

Pelastustoiminnan johtajan toiminnan yleisiä tavoitteita on toiminnan nopea käynnistäminen ja käytettävissä olevien voimavarojen tarkoituksenmukainen hyödyntäminen. Pelastustoiminnan johtajan toiminnan tavoitteena on huolehtia eri toimialojen, organisaatioiden ja yksiköiden yhteistoiminnan järjestelyistä. Pelastustoiminnan johtaja vastaa johtamisjärjestelmän selkeästä ja yksinkertaisesta toimeenpanosta sekä tilanteen ja operaatioiden seurannasta sekä päätöksenteosta. (Pelastustoiminnan johtaminen 2005, 45.) Johtamisen vakiinnuttaminen edellyttää johtovastuun ottamista muodollisella ilmoituksella. Korkein hälytyksen saanut virkamies johtaa tilannetta. Johtovastuun siirtäminen tulee aina toteuttaa muodollisesti huomioiden tilanneselvitys. (Pelastustoiminnan johtaminen 2005, 48.)

3.4 Pelastustoiminnan johtaminen Oulu-Koillismaan pelastustoimialueella

Pelastustoiminnan johtaminen on pelastustoimen toimintavalmiuden suunnitteluohjeen mukaisesti suunniteltava ja järjestettävä siten, että johtajalla on tilanteen vaativuus huomioiden riittävät valmiudet tehtävän hoitamiseen. Pelastustoiminnan johtaminen on toteutettu porrastetusti Oulu-Koillismaan pelastuslaitoksella. (Oulu-Koillismaan pelastuslaitoksen Palvelutasopäätös 2017–2020, 38.)

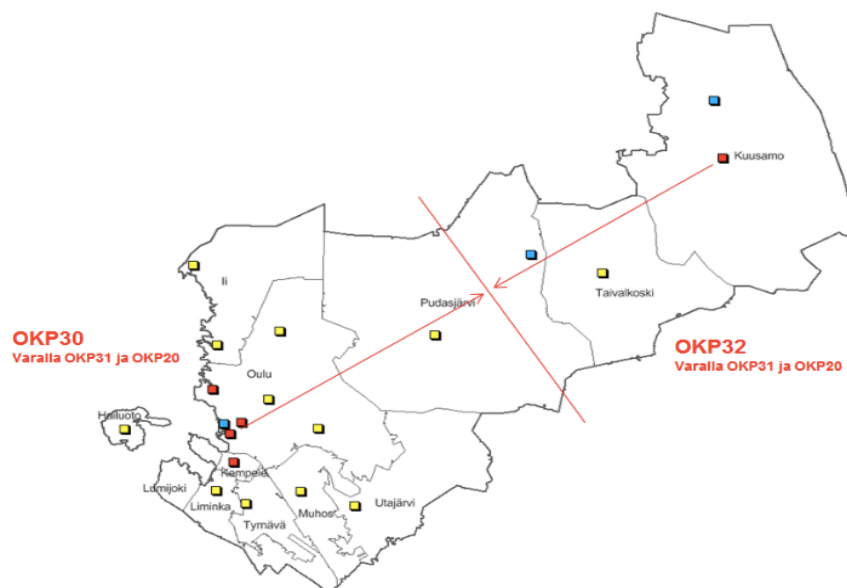
Päätoimista pelastusryhmää, johtaa yleensä päällystö- tai alipäällystöviranhaltija tai tarvittaessa päätoiminen ylipalomies tai palomies. Sivutoimista pelastusryhmää johtaa vastaavasti yleensä yksikönjohtajakoulutuksen saanut sivutoiminen yksikönjohtaja, päätoiminen ylipalomies tai palomies tai tarvittaessa sivutoiminen vanhempi sammutusmies tai sammutusmies. (Palvelutasopäätös 2017–2020, 38.) Pelastusryhmän lähdössä johtovastuu on yksikönjohtajalla päätoimisten osalta, mutta sivutoimisessa pelastusryhmän lähdössä johtovastuu on päivystävällä päällystöviranhaltijalla. Viranhaltijalla on aina olemassa velvoite tilannepaikan johtovastuun ottamiselle. (Oulu-Koillismaan pelastuslaitoksen pelastustoiminnan johtamissuunnitelma 2013, 11.)

Pelastusjoukkueen johtajana toimii päällystöviranhaltija tai tarvittaessa alipäällystöviranhaltija. Päällystöviranhaltijat johtavat myös pelastusjoukkuetta suurempia pelastusmuodostelmia. Pelastustoiminnan johtaminen on varmistettu päivystys- tai varallaolojärjestelyillä sekä erikseen hälytysvastesuunnittelulla kaikilla johtamistasoilla. (Palvelutasopäätös 2017–2020, 38.) Hälytyksen saanut päivystävä päällystöviranhaltija toimii pelastustoiminnan johtajana, ellei johtovastuun siirrosta ole erikseen toisin sovittu (Pelastustoiminnan johtamissuunnitelma 2013, 12).

Pelastusmuodostelmien johtaminen toteutetaan Oulu-Koillismaan pelastuslaitoksella kolmiportaisena johtamisjärjestelmänä, johon kuuluvat vuorolistan mukaisesti pelastusryhmien johtajat ja päällystöviranhaltijat. Pelastustoimialueella on neljä päällystötasoisia johtamisryhmää, joista yksi päivystää ympäri vuorokauden (24/7) ja kolme varallaolossa (virka-aikana päivystys).

- OKP20 (päivystys/varallaolo): päällikköpäivystäjän tehtävänä on varmistaa ja tukea päällystötasoista johtamista ja perustaa tarvittaessa pelastuslaitoksen johtokeskus.
- OKP30 (päivystys) ja OKP32 (päivystys/varallaolo): päällystöpäivystäjät toimivat alueella ensisijaisina pelastustoiminnan johtajina päällystötasoisissa johtamistilanteissa.
- OKP31 (päivystys/varallaolo): päällystöpäivystäjä toimii OKP30:n ja OKP32:n varahenkilönä päällekkäisissä tilanteissa sekä ensisijaisena pelastustoiminnan johtajana läheisyysperiaatteen mukaisesti.

Pelastustoimintaa johtava päällystöviranhaltija hälytetään läheisyysperiaatteen mukaisesti päällystötasoista johtamista edellyttävissä onnettomuustilanteissa (kuva 5). Pelastusjoukkueen johtaja pyritään saamaan onnettomuuspaikalle 45 minuutin kuluessa hälytyksestä. Johtokeskus, johtokeskuryksikkö ja neljä johtoyksikköä ylläpidetään pelastuslaitoksella pelastustoiminnan johtamista varten. (Palvelutasopäätös 2017–2020, 39.) Pitkäkestoisissa ja/tai suurissa tilanteissa alueella on kiinnisaatavilla ja tarvittaessa tilannepaikalle saatavissa päivystävä päällikkö. Päivystävällä päällystöviranhaltijalla on aina johtovastuu tehtävillä, joihin hänet on hälytetty, ellei päivystävä päällikkö ota johtovastuuta tai johtovastuun siirrosta ole muuta sovittu. (Pelastustoiminnan johtamissuunnitelma 2013, 12–13.)

Kuva 5. Päällystöpäivystyksen toimialuerajat (Oulu-Koillismaan pelastuslaitoksen Palvelutasopäätös 2017–2020, 40).

3 ENSIHOIDON JOHTAMINEN

Ensihoidon johtamisen merkitys on viime vuosina kasvanut ja korostunut ensihoitojärjestelmän kehittyessä ja organisaatorakenteen muuttuessa. Ensihoidon johtamisen merkitys on kasvanut myös juridisesti uuden terveydenhuoltolain ja ensihoitoasetuksen myötä. Perinteisesti tilannejohtaminen ensihoidossa on huomioitu vain monipotilas- ja suuronnettomuustilanteissa, mutta johtamista tarvitaan myös päivittäisissä ensihoitotehtävissä. Tilannejohtaminen määritelmänsä mukaisesti viittaa yksittäisten toimintojen ja tehtävien johtamiseen mukaan lukien myös niiden etukäteissuunnittelun ja ohjeistamisen. (Kuisma ym. 2013, 85.)

Ensihoidon johtaminen poikkeaa merkittävästi pelastustoimen johtamisesta, sillä valtaosa ensihoidon tehtävistä on yhden potilaan ja yhden ensihoitoyksikön tehtäviä. Johtamisen merkitystä ei ole ennestään pidetty kovin keskeisenä. Ensihoidolle kuten hoitotyölle yleensäkin on luontaista potilaskeskeinen lähestymistapa, joka myös osaltaan on vaikuttanut johtamiseen suhtautumiseen. Viime vuosina johtaminen on kuitenkin alettu nähdä osana ensihoitajan ammattitaitoa, johon ovat osaltaan vaikuttaneet paitsi juridisesti kasvanut ensihoidon johtamisen merkitys myös koulutuksen kehittyminen. (Kuisma ym. 2013, 85.)

Johtaminen ja johtajan rooli poikkeavat ensihoidossa osaltaan merkittävästi pelastustoimen johtamismallista, jossa tehtävää hoitavalla johtajalla on laajimmat tiedot ja eniten johtamistaitoa sekä mahdollisuus keskittyä johtamiseen ilman, että hänen täytyisi osallistua varsinaiseen käytännön työhön. Ensihoidon tilannejohtajan rooli on kaksitahtoinen, sillä hän vastaa niin tilanteenaikaisesta ensihoidon johtamisesta kuin vaativan ensihoidon toteuttamisesta tilannepaikalla. Se, millä tavalla johtamisen ja hoitamisen roolit painottuvat, määräytyy tehtävän, kohteessa olevan henkilöstön ja osaamistason sekä johtajan henkilökohtaisen kokemuksen, koulutuksen ja johtamistaidon mukaan. (Kuisma ym. 2013, 85.)

Ensihoidon tilannejohtajan on tapauskohtaisesti ratkaistava, kuinka paljon hän osallistuu potilastyöhön ja kuinka paljon hän käyttää aikaa tilanteen johtamiseen ja kokonaisuuden hallintaan. Ensihoidon tilannejohtajan vastuulla on tarvittavien lisähälytysten tekeminen

ensihoidon yksiköiden osalta. Onnettomuuspaikalla ensihoidon tilannejohtajan tulee tehdä oma tilannetiedustelu tilannekuvan ja sitä kautta tilannetietoisuuden muodostamiseksi. Tilannekuvan ylläpitämiseksi ensihoidon tilannejohtajan tulee pitää yhteyttä säännöllisesti muihin onnettomuuspaikalla toimiviin viranomaisiin. Ensihoidon tilannejohtaja on vastuussa tarvittavan suojavälineistön käytöstä ja työturvallisuudesta onnettomuuspaikalla yhdessä pelastustoiminnan johtajan kanssa. (Kuisma ym. 2013, 90–92.)

Ensihoidon johtamisen näkökulmasta haasteellisimpia päivittäistehtäviä ovat monipotilastilanteet, joissa tehtävän hoitaminen edellyttää ensihoidon tilannejohtajalta aktiivista osallistumista potilaiden hoitoon. Tämä puolestaan hankaloittaa tilannekuvan ylläpitämistä ja yhteistoimintaa muiden tehtävään osallistuvien viranomaisjohtajien kanssa ja siten koko johtamistoimintaa. Ensihoidon tilannejohtajan tulisi pystyä muodostamaan asioista tilannekuva, arvioimaan resurssien riittävyys ja hälyttää tarvittaessa lisäresursseja sekä toimia yhteistyössä pelastustoiminnan johtajan kanssa osallistumalla samalla aktiivisesti potilaiden hoitoon. Tästä syystä tehtävän hoitaminen onkin usein yhden henkilön voimin mahdotonta. (Kuisma ym. 2013, 86.)

Viime vuosien aikana ensihoidon johtamisen merkitys on korostunut ja ensihoitojärjestelmä kehittynyt. Johtamisen kulmakivet ja kompastuskivet on tiedostettu ja johtamiseen pyritään luomaan resursseja. Tavoitetila myös ensihoidon johtamisessa on luoda tilannejohtajalle mahdollisuus keskittyä ensihoidon yleisjohtamiseen osallistumatta itse varsinaiseen potilastyöhön. Ensihoidon kenttäjohtamisjärjestelmä pureutuu nimenomaan ensihoidon johtamisen haasteisiin kentällä luomalla omalta osaltaan ensihoitajille mahdollisuuden keskittyä potilastyöhön huolehtimalla itse varsinaisesta johtamisesta ensihoidon resurssien ja viranomaisyhteistyön kannalta.

Ensihoidon kenttäjohtamisjärjestelmä ja johtamisen moninaisuus ovat ensihoidossa vielä kohtalaisen uutta ja hakevat vielä omaa asemaansa ja paikkaansa. Ensihoidon johtaminen on viime vuosien aikana kehittynyt ja lähestyykin osin pelastustoiminnan johtamisen mallia. Sosiaali- ja terveysministeriössä lausunnolla olevissa ensihoitopalvelun uudistusta ja uutta ensihoitoasetusta koskevissa dokumenteissa on myös huomioitu ensihoidon johtaminen osana kokonaisuutta. Tarkoituksena uudella asetuksella on tulevaisuudessa täsmentää ensihoitopalvelun, ensihoitokeskuksen ja kenttäjohtajan tehtäviä.

Ensihoitopalvelun järjestämisvastuu siirtyy tulevaisuudessa maakunnille osana eduskunnassa käsitellyssä olevaa hallituksen esitystä sote- ja maakuntauudistuksesta. (Sosi- ja terveysministeriön ensihoitopalvelun uudistusta koskeva lausuntopyyntö 2017, 1 ja 2.)

4.1 Ensihoitopalvelun yksiköt

Ensihoitopalvelun yksikkö muodostuu ensihoitopalvelun operatiiviseen toimintaan kuuluvasta ajoneuvosta ja sen henkilöstöstä. Ensihoitopalvelun yksiköitä ovat ambulanssit, lääkäriyksikkö ja kenttäjohtoyksikkö. (STM:n asetus ensihoitopalvelusta 340/2011, 8 §.)

Ensihoitopalvelun ensivasteyksikkö muodostuu vähintään kahdesta ensivastekoulutuksen saaneesta henkilöstä ja ajoneuvosta (STM:n asetus ensihoitopalvelusta 340/2011, 8 §).

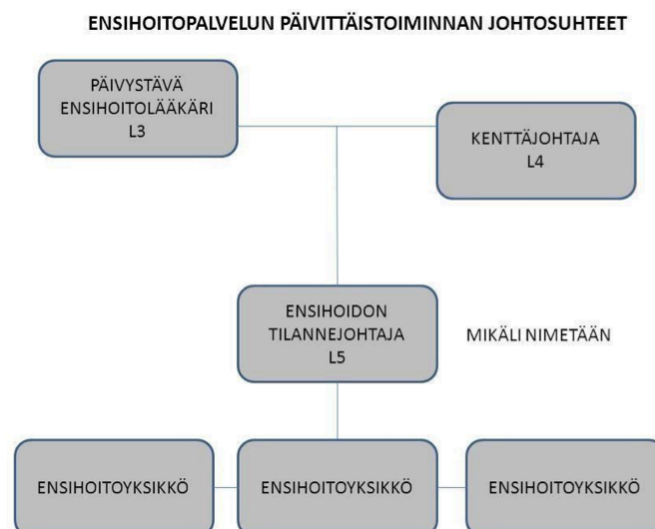
Perustason ensihoidon yksikkö muodostuu henkilöstöstä, jossa ainakin toinen ensihoitaja on terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain (559/1994) mukaisesti terveydenhuollon ammattihenkilö, jolla on ensihoitoon suuntautuva koulutus ja toisen ensihoitajan on oltava vähintään lain (559/1994) mukainen terveydenhuollon ammattihenkilö tai pelastajatutkinnon tai sitä vastaavan aikaisemman tutkinnon suorittanut henkilö (STM:n asetus ensihoitopalvelusta 340/2011, 8 §).

Hoitotason ensihoidon yksikkö muodostuu henkilöstöstä, jossa ainakin toinen ensihoitaja on ensihoitaja AMK tai terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (559/1994) tarkoitettu laillistettu sairaanhoitaja, joka on suorittanut hoitotason ensihoitoon suuntaavan vähintään 30 opintopisteen laajuisen opintokokonaisuuden ja toisen ensihoitajan on oltava vähintään lain (559/1994) mukainen terveydenhuollon ammattihenkilö tai pelastajatutkinnon tai sitä vastaavan aikaisemman tutkinnon suorittanut henkilö (STM:n asetus ensihoitopalvelusta 340/2011, 8 §).

4.2 Ensihoitopalvelun johtosuhteet

Sairaanhoitopiirin kuntayhtymän tulee sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen ensihoitopalvelusta (340/2011, 2§ ja 9 §) mukaisesti luoda ensihoitopalveluun johtamisjärjestelmä, jonka tarkoituksena on johtaa ja ohjata ensihoitopalvelun lääketieteellistä ja operatiivista toimintaa. Sairaanhoitopiirin kuntayhtymän ensihoitopalvelusta vastaava lääkäri johtaa alueen ensihoitopalvelua palvelutasopäätöksen mukaisesti.

Erityisvastuualueen ensihoitokeskus vastaa alueellaan toimivien ensihoitopalvelujen toiminnan yhteensovittamisesta. Ensihoitokeskus vastaa ympärivuorokautisen ensihoitolääkäripäivystyksen järjestämisestä. Päivystävä ensihoitolääkäri johtaa ensihoitopalvelujen tilannekohtaista lääketieteellistä toimintaa ja vastaa hoito-ohjeiden antamisesta alueen ensihoidon kenttäjohtajalle ja muulle ensihoidon henkilöstölle (kuva 6). Sairaanhoitopiirin ensihoidon kenttäjohtajat toimivat ympärivuorokautisessa valmiudessa ensihoidon tilannejohtajina ensihoitopalvelusta vastaavan lääkärin ja päivystävän ensihoitolääkärin alaisuudessa riippumatta ensihoitopalvelun järjestämistavasta. (STM:n asetus ensihoitopalvelusta 340/2011, 3 § ja 9 §.) Ensihoidon kenttäjohtajana on hoitotason ensihoitaja, joka toimii alueensa ensihoitajien toiminnallisena esimiehenä (Kuisma ym. 2013, 85).

Kuva 6. Ensihoitopalvelun päivittäistoiminnan johtosuhteet (Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin Ensihoitopalvelun operatiivinen toimintaohje 2016, 15).

4.3 Ensihoidon kenttäjohtaja ja tilannejohtaja

Ensihoidon kenttäjohtaja toimii ensihoitotehtävillä ensihoidon tilannejohtajana tai määrää tilannepaikalle ensihoidon tilannejohtajan. Ensihoitoasetuksen määrittelemät ensihoidon kenttäjohtajan tehtävät edellyttävät johtamistaitoja. Ne tulee nähdä velvoitteina, joista ensihoidon kenttäjohtajana toimivan hoitotason ensihoitajan on suoriuduttava alueensa ensihoitajien toiminnallisena esimiehenä. (Kuisma ym. 2013, 85–86.) Ensihoitopalvelun kenttäjohtajan tehtävänä on määrätä usean yksikön ja moniviranomaistilanteissa ensihoidon resurssien käyttämisestä ensihoitopalvelun tehtävissä (STM:n asetus ensihoitopalvelusta 340/2011, 10 §).

Ensihoidon tilannejohtaja vastaa tilanteen ensihoidon tilannejohtamisesta. Ensihoidon tilannejohtajan on tapauskohtaisesti ratkaistava, kuinka paljon hän osallistuu potilastyöhön ja kuinka paljon hän käyttää aikaa tilanteen johtamiseen ja kokonaisuuden hallintaan. (Kuisma ym. 2013, 85.)

Ensihoidon tilannejohtajan tehtävät

- tilannetietojen perusteella resurssien riittävyyden varmistus ja tarvittavien lisähälytysten tekeminen
- tilannetiedustelu tilannepaikalla
- tilannekuvan muodostaminen ja tilannetietoisuuden ylläpitäminen
- ensihoidon tilannejohtaminen
 - o tilanearvio → päätös → käsky → valvonta
- viranomaisyhteistyö.

Ensihoidon tilannejohtaja on vastuussa tarvittavan suojavälineistön käytöstä ja työturvallisuudesta onnettomuuspaikalla yhdessä pelastustoiminnan johtajan kanssa. Ensihoidon tilannejohtajaksi määrätyn henkilön on aktiivisesti otettava oma roolinsa ja paikkansa tehtävällä. Ensihoidon johtamisessa keskeistä on kommunikaatio yksiselitteisesti ja kohdennetusti. Aktiivinen tiedonkeruu, hyvä kommunikaatio, suoritteiden valvonta ja toistuva tilanearvio ovat ensihoidon tilannejohtajilta edellytettäviä toimintoja koko tehtävän ajan. Johtamiseen kuuluu myös kyky ennakoida tilanteita muuttuvissa olosuhteissa. (Kuisma ym. 2013, 88-92.)

4.4 Ensihoidon johtaminen Oulu-Koillismaan alueella

Oulu-Koillismaan pelastuslaitoksella ensihoidon tulosaluetta johtaa pelastuslaitoksen ensihoitopäällikkö. Ensihoitopäällikön apuna hallinnollisessa esimiestyössä pelastuslaitoksella toimii kolme ensihoitomestaria ja työvuorojen ensihoitoesimiehet. Ensihoitoyksiköissä työskentelee hoitotason ja/tai perustason ensihoitajia. (Oulu-Koillismaan pelastuslaitos.) Oulu-Koillismaan pelastuslaitoksella ensihoitopäällikkö, ensihoitomestarit ja ensihoitoesimiehet ovat hallinnollisia esimiehiä vailla varsinaista ensihoidon tilannejohtamisen vastuuta, joka on Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin ensihoitopalvelun kenttäjohtajilla.

Ensihoitopäällikkö vastaa tulosalueen toiminnan ja talouden suunnittelusta, seurannasta, toteutuksesta ja valvonnasta. Ensihoitopäällikkö toimii ensihoitomestareiden esimiehenä sekä vastaa toiminnan ja henkilöstöressurssien kehittämisestä sekä toimii asiantuntijana johtokunnalle. Ensihoitomestarit vastaavat alueensa työvuorosuunnittelusta ja päivittäisestä henkilöstöhallinnosta sekä osallistuvat henkilöstökrytointiin ja henkilöstön kehittämiseen. Ensihoitomestarit toimivat alueensa ensihoitoesimiesten lähiesimiehenä. Päivystäviä ensihoitoesimiehiä voi olla vuorossa yhdestä kolmeen jokaisella alueella (Oulu, itäinen alue, eteläinen alue). Ensihoitoesimies toimii työvuoron hallinnollisena esimiehenä huolehtien työtehtävien jaosta työvuoron aikana ja valvoen asemapalveluohjeen sekä viikko-ohjelman noudattamista. Ensihoitoesimies vastaa työvuoron vahvuuden ja toimintakyvyn ylläpitämisestä sekä osallistuu työvuorossa hoitotason ensihoidon toteuttamiseen hoitotason ensihoitajana ensihoitoyksikössä. (Oulu-Koillismaan pelastuslaitoksen ensihoidon tulosalueen asemapalveluohje 2015, 4-5.)

Ensihoitopalvelun tilannekohtaista toimintaa Oulu-Koillismaan alueella johtaa Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin ensihoidon kenttäjohtaja ja lääketieteellistä toimintaa johtaa päivystävä ensihoitolääkäri. Sairaanhoitopiirin Ensihoitokeskuksessa työskentelevät muun muassa ensihoitopäällikkö, ensihoitopalvelusta vastaava lääkäri ja ensihoidon kenttäjohtajat. (PPSHP:n ensihoitopalvelun palvelutasopäätös 2015–2018, 15.) Päivystävä ensihoitolääkäri johtaa ensihoitopalvelun tilannekohtaista lääketieteellistä toimintaa ja vastaa kaikissa tilanteissa tehtävillä ollessaan potilaan tai potilaiden hoidosta ja hoito-ohjeiden antamisesta ensihoitohenkilöstölle. Päivystävä ensihoitolääkäri toimii

monipotilas- ja suuronnettomuustilanteissa hoitojohtajana. (Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin ensihoitopalvelun operatiivinen toimintaohje 2016, 14–15.)

Ensihoidon kenttäjohtaja johtaa ensihoitojärjestelmän toimintaa palvelutasopäätöksen mukaisesti pitäen yllä alueen tilannekuvaa sekä valvoen ja ohjaten ensihoitopalvelun toimintaa (PPSHP:n ensihoitopalvelun palvelutasopäätös 2015–2018, 17). Ensihoidon kenttäjohtaja L4 vastaa ensihoidon viranomaisena alueensa ensihoitopalvelun päivittäistoiminnan tilannejohtamisesta sekä ensihoidon johtamisesta monipotilas- ja moniviranomaistehtävillä. Kenttäjohtaja voi johtaa ensihoitoyksiköiden toimintaa tilanteen mukaan joko tilannekeskuksesta tai paikan päällä kohteessa. (PPSHP:n ensihoitopalvelun operatiivinen toimintaohje 2016, 14–15.) Sairaanhoitopiirin ensihoitopalvelun kenttäjohtaja toimii suuronnettomuus- ja monipotilastilanteissa alueensa lääkinnällisen pelastustoiminnan johtajana (PPSHP:n ensihoitopalvelun palvelutasopäätös 2015–2018, 17).

Kenttäjohtaja voi osallistua ensihoidotehtäville tukiyksikkönä, kun alueen lääkäriyksikö tai hoitotason resurssit ovat varattuja huolehtimalla kuitenkin samalla alueen ensihoitoyksiköiden johtamisesta. Kenttäjohtaja määrää tarvittaessa monipotilastilanteessa ensihoidon tilannejohtajan ja monipotilas- tai suuronnettomuustilanteessa tarvittaessa tietyn alueen D-tehtävät odottamaan ja jonouttamaan C-tehtävät. Kenttäjohtaja määrää ensihoitoyksiköiden valmiussirrot välttääkseen alueellisten ensihoidollisten tyhjiöiden muodostumista ja päättää lisäyksiköiden perustamisesta tilanteissa, joissa kysyntä ylittää päivittäisen valmiuden. Kenttäjohtaja toimii hätäkeskuksen ja päivystävän ensihoidolääkärin tukena tilanteissa, joissa päivittäistoiminnan ohjeistuksesta joudutaan poikkeamaan, sekä välittää ensihoitoyksiköille kiireettömät ja suunnitellut potilassiirrot. Ensihoitopalvelun kenttäjohtaja johtaa ensihoitojärjestelmän toimintaa palvelutasopäätöksen valmiussuunnitelman mukaisesti. (PPSHP:n ensihoitopalvelun operatiivinen toimintaohje 2016, 13–14.)

PPSHP:n alueella toimii kaksi päivystävää ensihoidon kenttäjohtajaa, jotka voivat tarvittaessa sopia alueellisesta työnjaosta tilanteen vaatimalla tavalla. Ensihoidon kenttäjohtajat toimivat ensihoidon tilannejohtajina ensihoitopalvelusta vastaavan lääkärin ja päivystävän ensihoidolääkärin alaisuudessa. Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin alueella Ensihoitokeskuksen tilannekeskukset sijaitsevat Oulussa (pohjoinen toiminta-alue, OULU L4) ja Ylivieskassa (eteläinen toiminta-alue, YLIVIESKA L4). Ensihoidon ti-

lannekeskus voidaan perustaa kenttäjohtajan jalkautuessa kentälle esimerkiksi monipotilas- tai suuronnettomuustilanteessa tai muuten tarpeen niin vaatiessa. Ensihoidon tilannekeskus perustetaan antamaan tukitoimia ensihoidon tilannejohtamiseen tai päivittäistoiminnan koordinointiin. Tilannekeskuksen perustamisesta ja sen toiminnan lopettamisesta ilmoittaa kenttäjohtaja erikseen hätäkeskukselle. (PPSHP:n ensihoitopalvelun operatiivinen toimintaohje 2016, 12–14.)

Oulu-Koillismaan pelastuslaitoksen alueella ensihoidon kenttäjohtaja määrää tarvittaessa onnettomuuspaikalle ensihoidon tilannejohtajan johtamaan onnettomuuskohteessa olevia ensihoidon yksiköitä, mikäli kenttäjohtaja ei itse ole liittynyt tehtävään. Ensihoidon tilannejohtaja toimii onnettomuuspaikalla kenttäjohtajan määräämänä joko omalla yksikkötunnuksella tai L5:na tunnuksella EPP XXX L5. L5-tunnusta ei käytetä, mikäli ensihoidon kenttäjohtaja on liittynyt tehtävälle. Ensihoidon tilannejohtaja toimii kenttäjohtajan alaisuudessa, joka tukee ensihoidon tilannejohtajan toimintaa esimerkiksi varmistamalla ensihoidon resurssien riittävyyden. Ensihoitopalvelun operatiivinen johto säilyy kaikissa tilanteissa ensihoitopalvelun kenttäjohtajalla. (PPSHP:n ensihoitopalvelun operatiivinen toimintaohje 2016, 18 ja 35.)

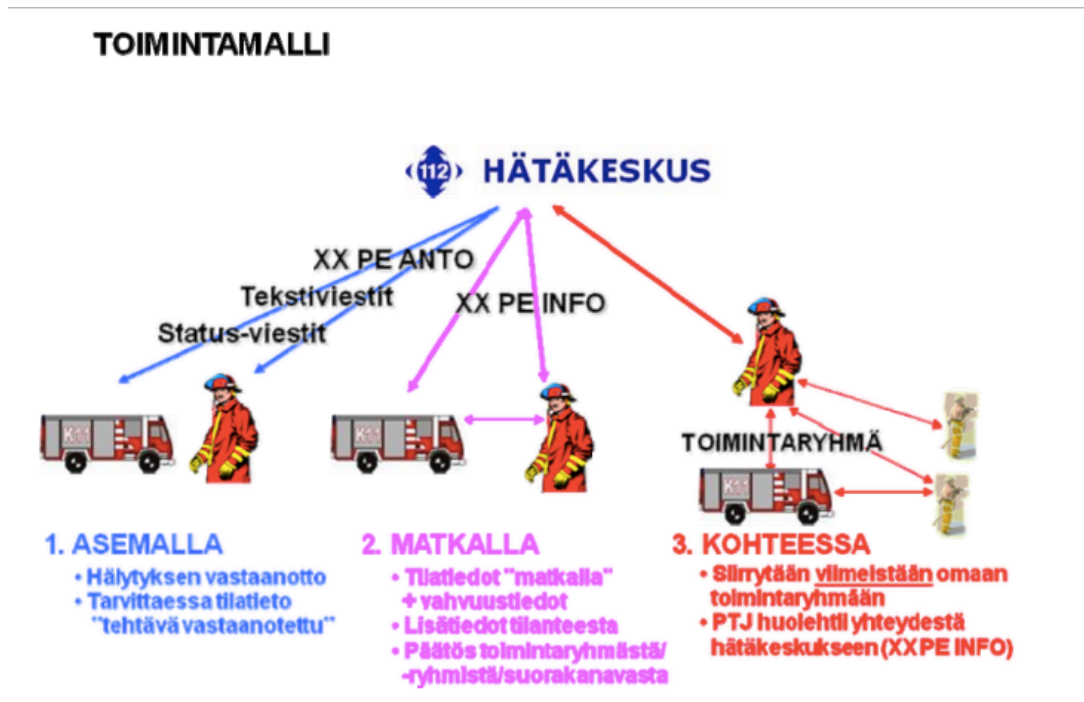
Onnettomuustilanteessa, johon on hälytetty useita ensihoidon yksiköitä, tilannetta ensihoidon osalta johtaa kohteen ensimmäisenä saavuttava ensihoitoyksikkö (ensisijaisesti hoitoyksikkö), mikäli ensihoidon kenttäjohtajaa ei ole liitetty tehtävälle eikä ensihoidon kenttäjohtaja ole erikseen määrännyt ensihoidon tilannejohtajaa. Ensihoidon yksikkö, joka tilannetta johtaa, ilmoittaa ensihoidon resurssit tällöin kootusti tilanteen yleisjohtajalle. (PPSHP:n ensihoitopalvelun operatiivinen toimintaohje 2016, 16.)

5 VIESTILIIKENNE

Viestiliikenne hälytystehtävillä hoidetaan pääsääntöisesti viranomaisverkon (VIRVE) avulla. Pelastustoimen ja ensihoidon tärkein liikennöintimuoto VIRVE-verkossa on ryhmäliikenne ja varalla suorakanavaliikennöinti. VIRVE-verkon avulla voidaan tehostaa viestintää niin pelastuslaitoksen sisäisessä toiminnassa kuin muiden VIRVE-käyttöön hyväksytyjen yhteistyötahojen kanssa. Sujuvan viestiliikenteen organisoitumisen toteutumiseksi järjestelmään on luotu eri käyttötarkoituksiin suunniteltuja puheryhmiä. (Pelastustoimen VIRVE-viestiohje 2011, 3.)

Hätäkeskus välittää tehtävät pelastustoimelle ja ensihoidolle ANTO-puheryhmässä. INFO-puheryhmä on tarkoitettu hätäkeskuksen ja pelastustoimen tai ensihoidon keskinäiseen viestintään. Hätäkeskukset päivystävät alueensa ANTO-, INFO- ja YL KUTSU –puheryhmää, joka on tarkoitettu ainoastaan yhteistoiminnan aloittamisen käynnistämiseksi yhteyden avaamiseen ja toimintaryhmästä sopimiseen. Kenttätoiminnassa pelastustoimella ja ensihoidolla on käytössä omat toimintapuheryhmät, joita hätäkeskus ei päivystä. VIRVE-käyttäjien välisiä yhteistoimintatehtäviä ja niiden johtamista varten on luotu aluekohtaisia yhteistoimintapuheryhmiä. VIRVE-verkossa ja sen radiopuhelimissa useita puheryhmiä voidaan asettaa kuunteluun eli skannaukseen, kun on tarve kuunnella useampaa puheryhmää. Pääsääntöisesti puheryhmien skannausten määrän tulisi pysyä mahdollisimman vähäisenä etenkin, jos radioliikennettä on paljon. (Pelastustoimen VIRVE-viestiohje 2011, 3.)

Yhteistoimintaviestitykseen moniviranomaistehtävillä voidaan käyttää MOVI-puheryhmiä. MOVI JOHTO –puheryhmiä käytetään pääsääntöisesti johtamistoimintaan liittyvään viestitykseen, MOVI 1-2 –puheryhmiä yhteistoimintatehtävän muuhun viestitykseen. Eri viranomaisilla ja yhteistoimintatahoilla on käytössään myös yhteistoimintatilanteita varten luotuja kahdenkeskisiä yhteistoimintapuheryhmiä, esimerkiksi POPE (poliisi ja pelastus) ja PETE (pelastus ja terveystoimi). (Pelastustoimen VIRVE- viestiohje 2011, 14 ja 15.) Kuvassa 7 on kuvattu toimintamalli pelastusryhmän tehtävissä viestiliikenteen osalta.

Kuva 7. Liikennöinti pelastusryhmän tehtävässä (Pelastustoimen VIRVE- viestiohje 2011. 18).

Oulu-Koillismaan pelastuslaitoksen pelastustoiminnan VIRVE-viestiohje pohjautuu sisäministeriön antamaan pelastustoimen VIRVE-viestiohjeeseen. Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri on laatinut OYS ERVA VIRVE –viestiohjeen, jonka mukaisesti viestintä ensihoitopalvelun osalta hoidetaan.

6 SELVITYS PELASTUSTOIMINNAN JA ENSIHOIDON JOHTAMISESTA OULU-KOILLISMAAN PELASTUSLAITOKSEN ALUEELLA

Oulu-Koillismaan pelastuslaitos tuottaa omalla pelastustoimialueellaan lakisääteiset onnettomuuksien ehkäisyn, pelastustoiminnan ja ensihoidon palvelut. Oulu-Koillismaan pelastuslaitoksella työskentelee noin 385 päätoimista ja noin 380 sivutoimista työntekijää 21:llä eri paloasemalla. (Oulu-Koillismaan pelastuslaitos.)

”Turvallisuutta yhteistyössä yritysten, laitosten, yhteisöjen ja Sinun kanssa. Inhimillisesti, ammatillisesti ja luotettavasti.”

Perustan pelastuslaitoksen toiminnalle muodostavat pelastuslaitoksen arvot, visio, toiminta-ajatus sekä strategiset päämäärät. Oulu-Koillismaan pelastuslaitoksen arvot ovat turvallisuus, uudistumiskykyisyys, luotettavuus ja inhimillisuus. Pelastuslaitoksen visio 2020 on olla luotettava ja tehokas turvallisuuskulttuurin edistäjä. Pelastuslaitoksen toiminta-ajatus on edistää yksilöiden ja yhteisöjen omatoimista valmiutta onnettomuuksien ehkäisyyn ja toimia oikein onnettomuustilanteissa. Pelastuslaitos tuottaa laadukkaat ja monipuoliset pelastusalan palvelut joustavasti yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. (Oulu-Koillismaan pelastuslaitoksen palvelutasopäätös 2017–2020, 8 ja 9.)

Oulu-Koillismaan pelastuslaitos hoitaa pelastustoimialueellaan vuosittain noin 4000 pelastustoimeen kuuluvaa hälytystehtävää 23:lta eri paloasemalta. Jatkuva päivystysvahvuus on keskimäärin 1+4+20 (päällystö, alipäällystö, miehistö) ja varallaolovahvuus noin 3+12+24. Oulu-Koillismaan pelastuslaitoksen ensihoitopalvelun tuottamista varten pelastuslaitoksella on tällä hetkellä ympärivuorokautisessa välittömässä lähtövalmiudessa alueellaan 11 hoitotason ja 6 perustason ensihoitoyksikköä 13 eri asemapaikalla. Päivittäin valmiudessa on lisäksi kolme perustason yksikköä. Ensihoitotehtäviä alueella on vuosittain lähes 45 000 kappaletta. (Oulu-Koillismaan pelastuslaitos.) Yhteistoimintatehtäviä pelastustoimella ja ensihoidolla on viimeisten viiden vuoden aikana vuositasolla ollut noin 1500, joskin trendi on ollut jatkuvasti kasvava (Pelastustoimen resurssi- ja onnettomuustilasto PRONTO). Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin ensihoitopalvelun kenttäjohtajien tehtävämäärä Oulu-Koillismaan alueelta vuodelta 2016 on 616, joista kiireellisten tehtävien osuus on 544 (ensihoitopäällikkö Iiro Anttila, sähköpostiviesti 15.3.2017).

6.1 Tutkimusasetelma

Tämän kyselytutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten käytännön johtamistehtävissä toimivat pelastustoimen ja ensihoidon ammattilaiset kokevat johtamisen Oulu-Koillismaan pelastuslaitoksen alueella pelastustoimen ja ensihoidon yhteistoimintatehtävillä. Selvityksen kohteena oli, näyttäytyykö toisen toimialan johtaminen selkeänä yli toimialarajojen. Selvityksen kohteena oli myös, miten pelastustoimen ja ensihoidon yhteistyö toimii yhteisillä tehtävillä johtamisen näkökulmasta. Tutkimus on muodoltaan määrällinen eli kvantitatiivinen tutkimus, jossa keskeistä on perusjoukosta otettava otos sekä tutkimusaineiston soveltuminen määrälliseen ja tilastollisesti käsiteltävään muotoon (Hirsjärvi ym. 2010, 140).

Pelastustoiminnan johtamisesta sekä myös ensihoidon johtamisesta on kenttäjohtamisjärjestelmän kehittymisen myötä tehty useampia opinnäytetöitä. Pelastustoimen ja ensihoidon yhteistyötä on myös selvitetty eri puolilla Suomea muutamissa opinnäytetöissä. Pelastustoimen ja ensihoidon johtamista viranomaisyhteistyön näkökulmasta ei kuitenkaan Oulu-Koillismaan pelastuslaitoksen alueella ole aiemmin selvitetty. Tarkoituksena oli myös kuvata pelastustoiminnan johtaminen ja ensihoidon johtaminen yksissä kansissa, jotta lukija saa käsityksen siitä, mitä eroavaisuuksia ja yhtäläisyyksiä kahden yhteistoiminnan kannalta läheisesti toisiinsa liittyvän toimialan johtamisesta ja organisoitumisesta löytyy. Opinnäytetyö on tutkielmatyyppinen teoriaosiopohjaltaan, mutta sitä voidaan siltä osin pitää toimintakeskeisenä, että siinä selvitetään tämän hetkistä pelastustoiminnan ja ensihoidon johtamista yhteistyötä edistävänä tekijänä nimenomaan johtamisen näkökulmasta. Tavoitteena on toimialojen organisaatioymmärryksen lisääminen johtamisen näkökulmasta ja sitä kautta yhteistyön edistäminen.

Opinnäytetyöhön liittyvän kyselytutkimuksen avulla haettiin vastauksia seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- *Näyttäytyykö pelastustoiminnan ja ensihoidon johtaminen selkeänä yli toimialarajojen?*
- *Miten pelastustoimen ja ensihoidon yhteistyö toimii yhteistoimintatehtävillä?*

6.2 Kyselytutkimus

Aineisto kerättiin kyselytutkimuksella, joka toteutettiin Webropol-kyselytyökalun avulla. Kysely tunnetaan survey-tutkimuksen keskeisenä menetelmänä, jossa aineistoa kerätään standardoidusti ja jossa kohdehenkilöt muodostavat otoksen tietystä perusjoukosta. Surveyn avulla kerätty aineisto käsitellään kvantitatiivisesti. Kyselytutkimus mahdollistaa laajan tutkimusaineiston keräämisen, kattavan tutkimusotannon ja monien asioiden kysymisen samassa kyselyssä. Kysely on tutkimusmenetelmänä tehokas, ja aineiston käsittely on nopeaa. (Hirsjärvi ym. 2010, 193–195.)

Kyselytutkimukseen liittyviä heikkouksia on kuitenkin myös paljon. Kyselyssä ei ole mahdollista varmistua siitä, että vastaajat ovat oikeasti ymmärtäneet kysymyksen ja vastanneet nimenomaan siihen, mitä kysyttiin. Kysymysten asettelu ja annetut vastausvaihtoehdot eivät välttämättä myöskään ole vastaajien näkökulmasta onnistuneita. Vastausten analysointia hankaloittaa myös se, että vastaajien perehtyneisyys ja tietotaito aiheeseen liittyen voi olla hataraa. (Hirsjärvi ym. 2010, 195.)

Kysely (Liite 1) lähetettiin sähköpostitse saatesanoineen maaliskuun 5. päivä Webropol-linkkinä koko Oulu-Koillismaan pelastuslaitoksen henkilöstölle sekä Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin ensihoitopalvelun Oulun seudun alueella työskenteleville ensihoidon kenttäjohtajille. Kysely oli suunnattu pelastustoiminnan ja ensihoidon käytännön johtotehtävissä työskenteleville ammattilaisille Oulu-Koillismaan pelastuslaitoksen toimialueella. Vastaamisaikaa kyselyyn oli kolme viikkoa, jonka aikana lähetettiin kaksi kertaa muistutusviesti kyselyn kohderyhmälle sisältäen vastaamislinkin. Kysely sulkeutui maaliskuun 27. päivänä. Oulu-Koillismaan pelastuslaitos ja Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin Ensihoitokeskus olivat antaneet luvan kyselytutkimuksen suorittamiselle keväällä 2015. Kysely rajattiin koskemaan pelastuslaitoksen päätöistä henkilöstöä ja näin ollen sivutoimiset ja VPK sekä Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin ensihoitopalvelun eteläisellä alueella työskentelevät kenttäjohtajat jäivät kyselytutkimuksen ulkopuolelle.

Kysely koostui vastaajan virka-aseman tai toimenkuvan selvittävästä kysymyksestä, 11 strukturoidusta väittämästä vastausvaihtoehdoineen ja yhdestä avoimesta kysymyksestä. Strukturoiduissa kysymyksissä oli neljä vastausvaihtoehtoa: ”täysin samaa mieltä”,

”jokseenkin samaa mieltä”, ”jokseenkin eri mieltä” tai ”täysin eri mieltä”. Mikäli vastaaja päätyi vastaamaan ”jokseenkin eri mieltä” tai ”eri mieltä”, vastaajalla oli mahdollisuus perustella vastauksensa lyhyesti avoimeen tekstiruutuun. Kyselyn viimeinen 13 kysymys oli avoin kysymys, jossa vastaajalta kysyttiin, miten pelastustoimen ja ensihoidon yhteistyötä yhteistoimintatehtävillä johtamisen näkökulmasta tulisi kehittää.

6.3 Tutkimustulokset

Sähköpostitse Webropol-kyselylinkki saatesanoineen lähti 435:lle Oulu-Koillismaan pelastuslaitoksen työntekijälle ja kuudelle Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin ensihoitopalvelun kenttäjohtajalle, jotka ovat vastuussa alueellamme ensihoidon tilannejohtamisesta. Oulu-Koillismaan pelastuslaitoksella käytännön pelastustoiminnan ja ensihoidon tehtävissä työskentelee päätoimisesti noin 360 työntekijää, joista 170 pelastustoimessa ja 190 ensihoidossa. Kysely ei koskenut pelastuslaitoksen hallinnollisissa tehtävissä työskenteleviä. Kyselystä rajattiin pois myös pelastuslaitoksen 380 sivutoimista työntekijää.

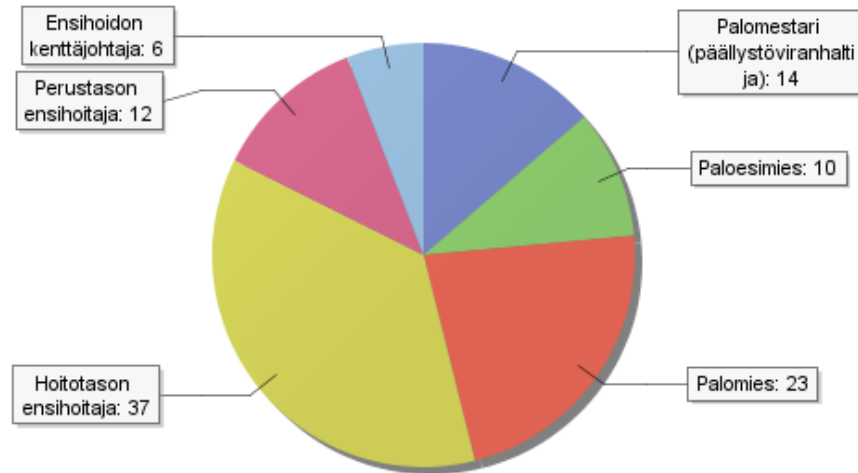
Huomioiden kyselyn ajankohta talvilomakaudella 2017 sekä kyselyn tavoittaneiden henkilöiden osuus voidaan katsoa, että henkilömäärä, joka kyselyn tuli tavoittaa oli noin 330 henkilöä mukaan lukien sairaanhoitopiirin Oulun ja Koillismaan alueella toimivat ensihoidon kenttäjohtajat. Kyselyyn vastasi kaikkiansa 102 henkilöä. Kysely oli avattu lähettämättä vastausta 75 kertaa. Yksi vastaus tuli lisäksi henkilökohtaisesti sähköpostiin, jossa vastaaja kertoi omat kokemuksensa kyselyyn liittyvistä asioista mutta ei halunnut vastata Webropol-kyselyyn, jotta vastaukset eivät vääristäisi kokonaistulosta. Näin ollen kyselyn vastausprosentti on likipitään 30 prosenttia, mitä voidaan pitää alueellamme hyvänä. Oulu-Koillismaan pelastuslaitoksella oltiin tyytyväisiä kyselyni vastausprosenttiin ja jopa yllättyneitä vastaajien kohtalaisen suuresta määrästä.

Validius on tutkimukseen liittyvä käsite, joka tarkastelee tutkimuksen pätevyyttä. Validius tarkoittaa tutkimusmenetelmän kykyä mitata tutkimuksella juuri sitä, mitä oli tarkoituskin. Reliaabelius puolestaan tarkoittaa tutkimuksen mittaustulosten toistettavuutta. (Hirsjärvi ym. 2010, 231.) Kyselyyn tuli vastauksia määrällisesti niin paljon, että

tutkimustuloksia voidaan pitää pätevänä. Kysely on helposti toistettavissa milloin tahansa ja ympäri Suomea arvioitaessa tutkimuksen reliaaabeliutta.

Kysymyksellä 1 selvitettiin vastaajan ammatti (tai virka-/ammattinimike). Pelastustoimen edustajia vastaajista oli 47 (46 %) ja ensihoidon edustajia 55 (54 %). Näin ollen huomioiden pelastuslaitoksen työntekijäjakauman, jossa ensihoidon osuus on hivenen suurempi, vastausten jakautuminen antaa hyvän poikkileikkauksen molempien toimialojen edustajien mielipiteistä. Kyselyn voidaan katsoa tavoittaneen sekä pelastustoimen että ensihoidon henkilöstön kiinnostus tasapuolisesti. Sairaanhoidopiirin ensihoidon kenttäjohtajat, jotka alueella toimivat, vastasivat kyselyyn kaikki.

Vastaajien ammateista voidaan myös päätellä, että eniten vastaajia ovat antaneet pelastustoiminnan johtajana, tilannepaikan johtajana tai ensihoidon tilannejohtajana toimineet henkilöt, joilla on henkilökohtaisesti kokemusta johtamisesta onnettomuustilanteissa. Tästä syystä perustason ensihoitajien vastausprosentti on ehkä jäänyt vähäiseksi suhteessa muihin vastaajiin. Mielenkiintoinen seikka kyselyyn vastanneiden ammateissa on myös huomattavasti suurempi palomiesten osuus suhteessa perustason ensihoitajiin ajatellen ”miehistötasoa”. Pelastustoimessa paloiesimies toimii pääsääntöisesti pelastusryhmän johtajana, jolloin palomiesten kokemuksia tilannepaikan johtajana toimimisesta onnettomuustilanteissa voisi lähtökohtaisesti pitää kohtuullisen vähäisenä. Perustason ensihoitajille ensihoidon tilannejohtajuus saattaisi ensihoidon johtamisjärjestelmän takia olla kuitenkin tavanomaisempaa huolimatta vähäisestä vastaajien määrästä.

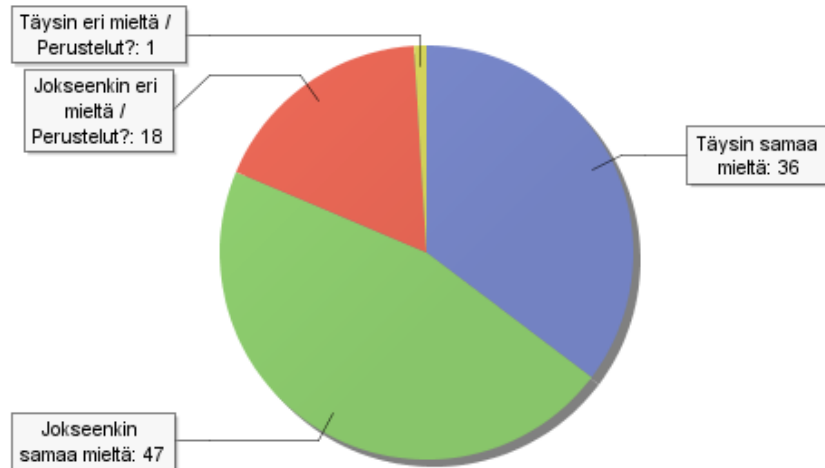
Kuva 8. Vastaajan ammatti.

Kysymyksellä 2 haluttiin saada käsitys vastaajien tietämyksestä yhteistoimintatehtävillä tilanteen johtajasta läpi koko tilanteen ajan. Yli 80 prosenttia (n=83) vastaajista koki johtajuuden olevan täysin selvää tai ainakin jokseenkin selvää. Jokseenkin eri mieltä olevat vastaajat (18 %) kokivat johtamisen olevan pelastustoimen johtamalla tehtävillä pääosin selvää. Ensihoidon osalta haasteena ja epäselvyyttä yhteistoimintatehtävillä aiheuttavana nähtiin ensihoidon kenttäjohtajajärjestelmän osuus tehtävillä johtamisessa. Kaiken kaikkiaan niin pelastustoimen kuin ensihoidon osaltakin erityisenä haasteena nähtiin johtajan vaihtuminen kesken tehtävän tai johtajan oleminen fyysisesti muualla kuin tilannepaikalla. Vastauksista käy ilmi myös pelastustoimen perinteikkäämpi johtamiskulttuuri, joka ensihoidossa uudempana toimialana nähtiin kuitenkin jo paljon kehittyneenä. Aktiivisempaa johtamisotetta ja johtamiskoulutusta ensihoitoon kaivattiin edelleen. Toisaalta vastauksista käy myös ilmi, että johtaja on usein selvillä omassa toimialassaan mutta ei välttämättä yli toimialarajojen.

"Pelastuksen osalta aika selvä. Ensihoidon osalta epäselvä, varsinkin jos OLA vielä matkalla ja antanut johdon jollekin muulle."

"yleensä selvillä kenen sitä pitäisi johtaa, mutta tilanne paikalla viimeistään se johtaminen häviää"

"Matkalla kohteeseen P3 :n siirrettyä johtovastuu toiselle yksikölle, ei ole ensihoidolle tullut tietoa tilannejohtajan vaihdoksesta."

Kuva 9. Pelastustoimen ja ensihoidon yhteistoimintatehtävillä on selvää koko tilanteen ajan, kuka tilannetta johtaa.

Kysymyksessä 3 selvitettiin vastaajien tietämystä siitä, miten pelastustoimi ja ensihoito organisoituvat yhteistoimintatehtävillä. Ainoastaan kolme vastaajista oli jokseenkin eri mieltä. Vastausten perusteella vastaajien tietämystä pelastustoimen ja ensihoidon organisoitumisesta voidaan pitää pääasiassa hyvänä, sillä yli puolet vastaajista on väittämässä täysin samaa mieltä. Huomioitavaa kuitenkin on, että jokseenkin samaa mieltä vastaajista on 42 prosenttia (n=43). ”Jokseenkin samaa mieltä” jättää vastaajalle mahdollisuuden olla kuitenkin osin epävarma kysymyksen väittämästä ja näin ollen organisoitumisesta yhteistoimintatehtävillä. Toisaalta kysymys ei selvitä sitä, miten pelastustoimi ja ensihoito todella organisoituvat yhteistoimintatehtävillä ja toimiiko se.

Kysymykset 4 ja 5 keskittyivät VIRVE-viranomaisverkon yhteistoimintapuheryhmiä tietoisuuden ja viestiliikenteen sujuvuuden selvittämiseen pelastustoimen ja ensihoidon yhteistoimintatehtävillä. Vastaajista 74 prosenttia (n=75) ilmoitti tietävänsä, mitä yhteistoimintapuheryhmiä pelastustoimella ja ensihoidolla on käytettävissään yhteistoimintatehtävillä. 23 prosenttia (n=23) vastaajista oli jokseenkin samaa mieltä, mutta heidän vastauksistaan voidaan päätellä, että jonkinasteinen epävarmuus viestiliikenteen puheryhmiin yhteistoimintatehtävillä sisältyy. Vain hyvin pieni osa (n=4) vastaajista oli jokseenkin eri mieltä. Perusteluista esille nousi vastikään uudelle alueelle tulleen työntekijän vielä kokemus epävarmuus puheryhmien suhteen.

Viestiliikenteen sujuvuutta yhteistoimintatehtävillä pelastustoimen ja ensihoidon kesken vastaajista 75 prosenttia (n=77) piti pääosin sujuvana. Valitettavan pieni osa, vain noin 15 prosenttia vastaajista oli kuitenkin sitä mieltä, että viestiliikenne on täysin sujuvaa ottaen huomioon, että kuitenkin 24 prosenttia vastaajista oli jokseenkin eri mieltä viestiliikenteen sujuvuudesta. Yksi vastaajista oli täysin eri mieltä. Huomion arvoista on, että ylivoimaisesti suurin osa vastaajista kuitenkin kokee viestiliikenteen olevan sujuvaa tai ainakin pääosin sujuvaa.

Perusteluista esille nousi etenkin tilanteiden alkuvaiheessa tyypillinen viestiliikenteen puuroutuminen, jolloin yhteyttä on puolin ja toisin hankala saada. Vastauksista käy ilmi eri puheryhmissä oleminen ja sitä kautta viestiminen väärässä puheryhmässä. Tämä on mielenkiintoinen havainto, sillä kuitenkin 96 % vastaajista (n=98) koki yhteistoimintapuheryhmien olevan pääosin selvillä yhteistoimintatehtävillä. Esille nousi myös VIR-VEN käytön koulutuksen puute.

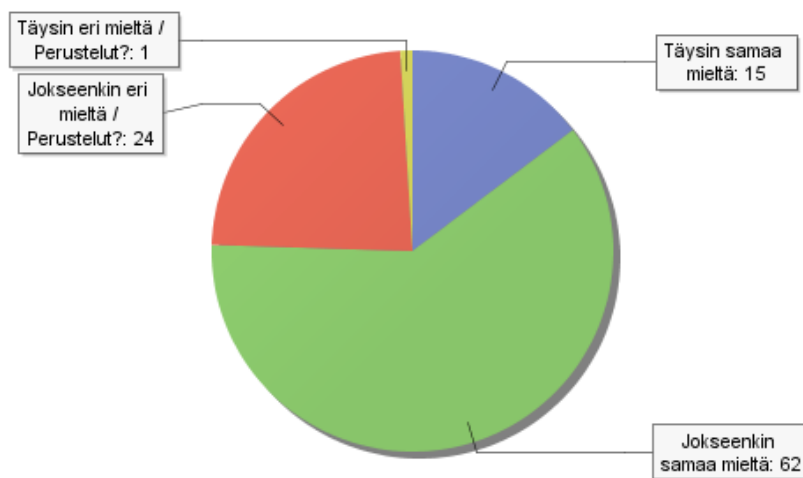
”Pelastukseen on ajoittain hankala saada yhteyttä”

”Kun ensihoito ei kuule pelastuksen toiminnasta mitään, ei ensihoitaja voi tietää onko pelastuksen puolella viestiliikennettä menossa kun olisi itsellä asiaa pelastuksen johtajalle. --”

”Useasti on käynyt niin ettei yhteyttä saada ensihoitoyksikköön kutsuista huolimatta.”

”Paljon jää tärkeitä viestejä välittämättä. --”

”Liikaa puheryhmiä käytettävissä, esim. PeTe ja EVY samaa tarkoitusta varten, mutta erehtymisen vaara suuri”

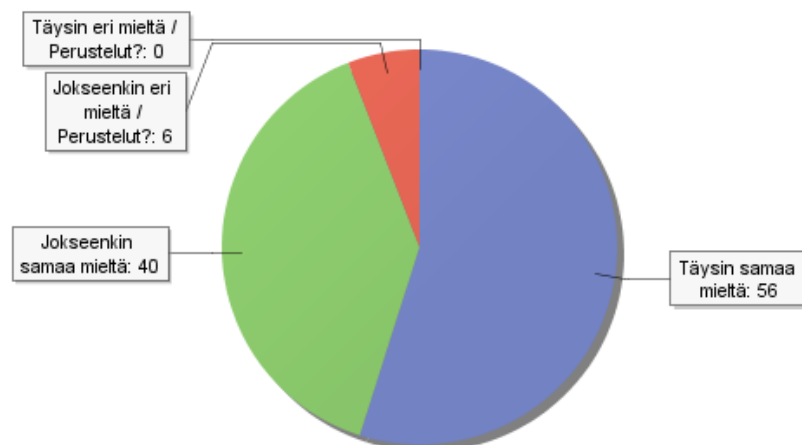
Kuva 10. Viestiliikenne yhteistoimintatehtävillä pelastustoimen ja ensihoidon kesken on sujuvaa.

Kysymyksillä 6 ja 7 selvittiin pelastustoiminnan johtajana, tilannepaikan johtajana tai ensihoidon tilannejohtajana toimivien tietämystä siitä, mitä heiltä tätä tehtävää hoitaessaan vaaditaan sekä toisaalta vastaajien tietämystä siitä, mitä heiltä johdettavana ollessaan vaaditaan. Yli puolet vastaajista piti täysin selvänä, mitä heiltä johtajana tilannepaikalla vaaditaan, ja myös vähän alle puolet vastaajista koki vaatimusten olevan jokseenkin selvää. Kuuden vastaajan, jotka olivat väittämässä jokseenkin eri mieltä, perusteluista esille nousi kokemuksen puute toimia johtotehtävissä sekä tilanteiden ja toistojen vähyys.

”Jotkut pelastuksen johtajat kysyvät paljon tietoa esim. potilaan tilasta ja tilannepaikalla ei ole aikaa sitä tietoa antaa (ja ei se mielestäni heille kuulu) kun on täysi työ tiedottaa FH ja kenttäjohtajaa.”

”ensihoidon tilannepaikan johtajat eivät saa organisoitua yksiköitä töihin”

”ohjeistus ja sen toteutumisen valvonta puutteellista”

Kuva 11. Minulle on selvää, mitä minulta toimiessani pelastustoiminnan johtajana, tilannepaikan johtajana tai ensihoidon tilannejohtajana vaaditaan.

Vastaajista 98 prosenttia (n=100) pääosin tietää, mitä heiltä johdettavana ollessaan vaaditaan. Vastaajista 69 prosenttia (n=70) oli väittämässä täysin samaa mieltä ja 29 prosenttia (n=30) jokseenkin samaa mieltä siitä. Näin ollen voidaan todeta, että johdettavana oleminen ja sen mukanaan tuomat vaatimukset ovat alueella selvillä. Ainoastaan kaksi vastaajista oli väittämässä jokseenkin eri mieltä. Heidän perusteluistaan esille nousi paitsi johtajien tietämättömyys johdettavana olevien taustasta myös omaaloitteisuuden puute ja käskyjen odottelu toiminnan käynnistämiseksi.

Mielenkiintoinen havainto vastauksia tulkittaessa on niin johtajana kuin johdettavana olemisenkin vaatimusten lähtökohtainen selkeys toimijoille. Hyvän ja toimivan johtamisen edellytyksenä on aina myös hyvät ja toimivat johdettavat. Johtamisen lähtökohdat alueella näyttäisi kysymysten vastausten perusteella olevan hyvällä pohjalla. Pohjimmiltaan eri toimijat tietävät paikkansa ja roolinsa vastausten perusteella, mutta jossain määrin moninainen epäselvyys ja vaihtelevat tekijät sekä tilanteille luonteenomainen yllätyksellisyys näyttävät hankaloittavan onnettomuustilanteissa toimimista.

Kysymyksellä 8 selvitettiin, saavatko vastaajat riittävästi tietoa ja tukea ylemmältä johtamistasolta omassa organisaatiossaan. Vastaajista 31 prosenttia (n=32) kokee saavansa riittävästi tukea ja tietoa ylemmältä johtamistasolta omassa organisaatiossaan, ja 53 prosenttia (n=54) allekirjoittaa väitteen jokseenkin samaa mieltä. Näin ollen voidaan päätellä, että tukea ja tietoa johtamisen tueksi omassa organisaatiossa saadaan, mutta ei kuitenkaan varmasti riittävästi. Jokseenkin eri mieltä ja täysin eri mieltä vastanneet kokiivat esimiesten tiedonjakamisen riittämättömäksi. Esille nousi myös esimiesten luottamuksen puute ja liika puuttuminen tilannepaikalla toimivan johtajan tekemisiin ja sitä kautta työrauhan puute.

”Välillä kenttäjohtajan ”liika” aktiivisuus tuntuu rasitteelta. Tilannepaikan johtajana toivoisi työrauhaa/luottamusta tehtävän hoitamiseen.”

”Ensihoidon kenttäjohtajat saattavat joskus olla epäselviä viestinnässään/päätöksissään tai heittävät pallon ensihoitajalle eivätkä ”uskalla” ottaa kantaa.”

”Tiedonkulku on välillä heikkoa, tietoa pantataan.”

”Pelastuslaitoksen kulttuurissa rakentava keskustelu on joskus olematonta.”

Kysymys 9 puolestaan selvitti vastaajien näkemystä siitä, saavatko he riittävästi tietoa johtamisen tueksi toiselta toimialalta. 73 % vastaajista (n=74) vastasi jokseenkin samaa mieltä, mistä voidaan päätellä, että tietoa johtamisen tueksi toiselta toimialalta pääsääntöisesti jonkin verran saadaan. Ainoastaan alle 10 prosenttia (n=9) koki saavansa riittävästi tietoa johtamisensa tueksi toiselta toimialalta. Kaikkinensa eriävän mielipiteen esittäjiä oli 19 %. Heidän perustelluista vastauksistaan käy ilmi tiedonpuutteen vähyys ja jopa tiedonjakamisen olemattomuus. Vastausten perusteella tiedon välittämisessä yli toimialarajojen ja sitä kautta toisen toimialan johtamisen tukeminen on yksi selkeä kehi-

tyshaaste yhteistoimintatehtävillä, jotta johtaminen voitaisiin tilannepaikalla nähdä eri toimialoja tukevana tavoitteellisena toimintana.

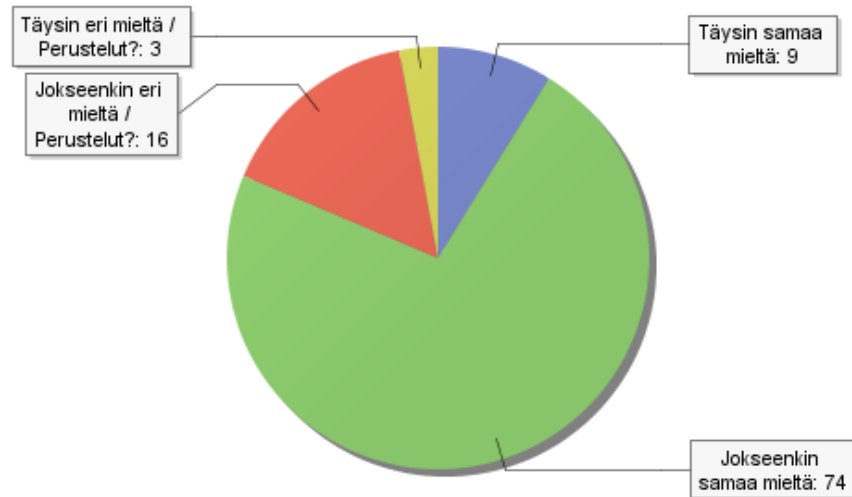
”Johtamisesta puhutaan ihan liian vähän. Tilanteita tulee yksittäiselle ensihoitajalle eteen harvoin. Toisen toimialan puolelta johtamisen tukea ei tule. Ensihoidolle johtaminen yleensäkin ei välttämättä ole niin ns. verissä, kuin pelastuksen puolella.”

”Muutoksia jatkuvasti, niistä tiedottaminen yms”

”yhteistoimintaharjoittelu on suhteellisen vähäistä”

”Tietoa voisi antaa enemmänkin, ns. esimiesten tilannekuva paremmaksi”

”Vuorovaikutus hyvinkin vähäistä. Mielestäni ensihoitokeskus ei ole omaksunut omaa rooliaan tiedonjakamiseksi”

Kuva 12. Saan riittävästi tietoa johtamisen tueksi toiselta toimialalta.

Kysymyksellä 10 selvitettiin vastaajien näkemystä yhteisen tilannekuvan muodostumisesta ja välittymisestä yli toimialarajojen pelastustoimen ja ensihoidon yhteistoimintatehtävillä. Lähes 70 prosenttia (n=68) vastanneista on sitä mieltä, että ainakin osittain tilannekuva muodostuu ja välittyy. Merkittävää kuitenkin on, että ainoastaan 5 prosenttia vastaajista on täysin samaa mieltä. Kolmannes vastaajista kokee kuitenkin tilannekuvan muodostumisessa ja välittymisessä yli toimialarajojen olevan merkittäviä haasteita. Eriävän mielipiteen esittäneiden vastaajien perusteluista nousee esille selkeästi kahden eri toimialan muodostama oma tilannekuva, joka ei välity toiselle toimialalle. Tiedottaminen nähtiin ongelmaksi toimialojen välillä puolin ja toisin.

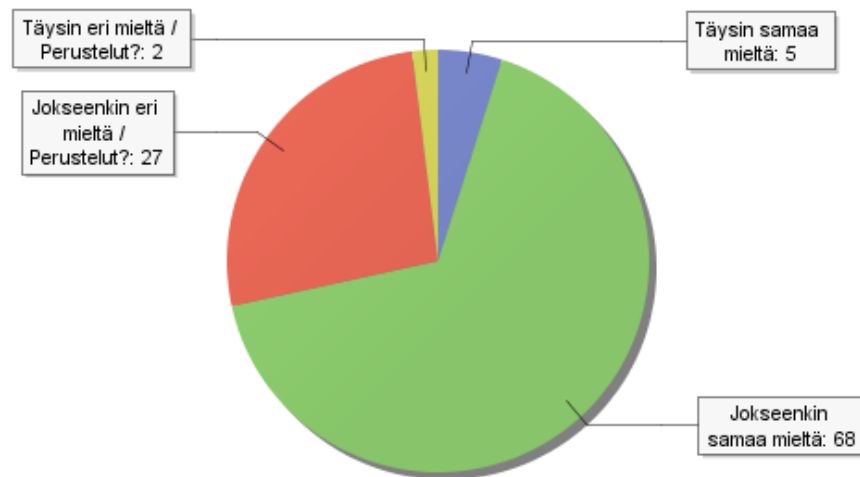
“pelastuksen johtamilla keikoilla tilannekuvaa ei juuri välitetä eteenpäin. Yhteisen kanavan puute selkeästi näkyy.”

“ei todellakaan aina välity, usein johtajat ei informoi johdettavia, vaikka johtajat keskenään hyvinkin tietoisia”

“vaikea kysymys, kumpikin katsoo asioita eri näkökulmista”

“Usein organisaatioiden välillä on tietokatkoksia. Tuntuu että tilannetietoisuutta "unohtuu" välittää eri toimialoille.”

“harvoin tilanne kuvaa ainakaan välitetään jos se on edes muodostettu edes omille saati muille toimijoille”

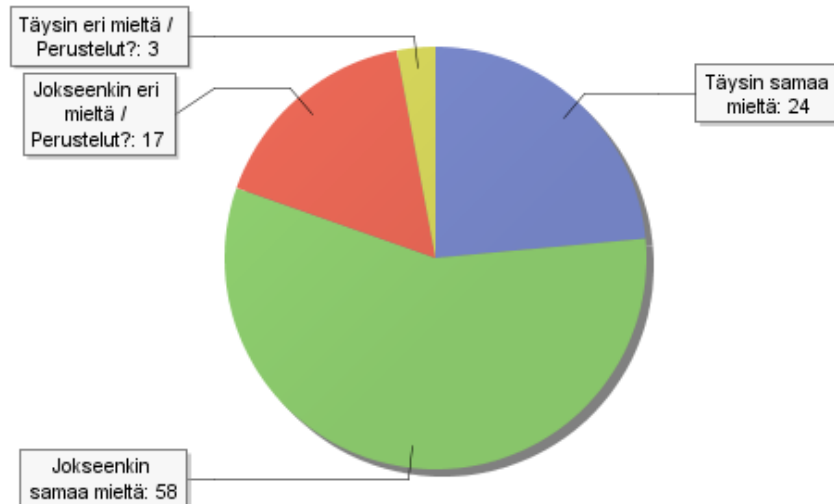

Kuva 13. Pelastustoiminnan ja ensihoidon yhteistoimintatehtävillä yhteinen tilannekuva muodostuu ja välittyy yli toimialarajojen.

Kysymys 11 selvitti vastaajien tuntemusta toisen toimialan operatiivisesta toimintamallista kentällä. Yli 80 prosenttia vastanneista kokee tuntevansa pääosin toisen toimialan operatiivisen toimintamallin. Vain viidesosalle vastanneista se kuitenkin on täysin selvää. Eriävän mielipiteen esitti myös lähes viidesosa vastaajista. Heidän perustelluista vastauksista käy ilmi tietämättömyys erityisesti pelastustoimen operatiivisesta toimintamallista ja koulutuksen puute. Vastaajien perusteluista nousee esille myös selkeästi halu oppia tuntemaan toisen toimialan operatiivinen toimintamalli.

“Nykyään heikommin, koska pelastuksen ja ensihoidon yhteistyö on melko olematonta.”

“En tiedä pelastuksen kuvioista juuri mitään.”

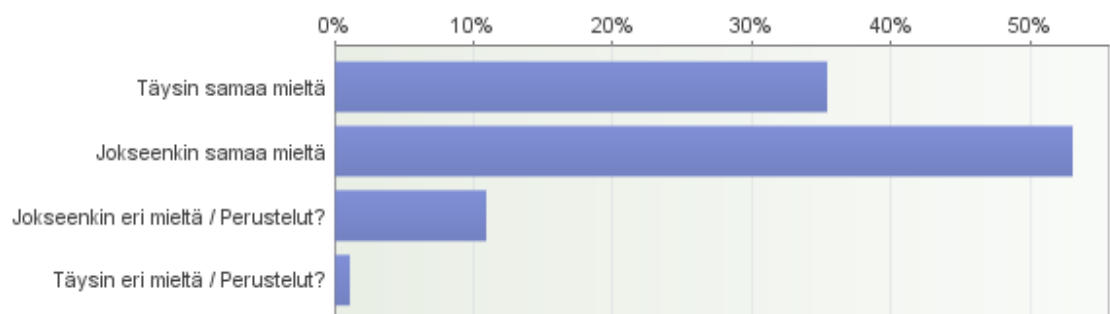

Kuva 14. Tunnen toisen toimialan operatiivisen toimintamallin kentällä.

Kysymys 12 keskittyi selvittämään vastaajien mielipidettä pelastustoimen ja ensihoidon yhteistyön toimivuudesta kentällä. Huomion arvoista on, että lähes 90 prosenttia vastanneista piti yhteistyötä ainakin pääosin toimivana, 35 prosenttia piti yhteistyötä täysin toimivana. Ainoastaan 10 prosenttia vastanneista koki yhteistyön toimivuudessa olevan suuria haasteita. Mielenkiintoinen havainto eriävän mielipiteen esittäneiden perusteluissa vastauksissa on henkilökemioiden esille nouseminen. Yhteistyön toimivuuteen nähtiin merkittävänä tekijänä vaikuttavan se, ketä tilanteessa on työskentelemässä.

“Parhaimmillaan erinomaista mutta vaihtelua liikaa riippuen ketä työvuorossa”

“Molemmat hoitavat omaa tonttiaan ja jos se toimii niin se ei johdu ammatillisuudesta vaan että ollaan tuttuja muuten”

Kuva 15. Pelastustoimen ja ensihoidon yhteistyö kentällä on toimivaa.

Kyselyn viimeinen 13 kysymys oli avoin, jolla haettiin vastauksia siihen, miten pelastustoimen ja ensihoidon yhteistyötä yhteisillä tehtävillä tulisi johtamisen näkökulmasta kehittää. Kyselyyn vastanneista 83 vastasi myös avoimeen kysymykseen, joten kaikista kyselyyn vastanneista 81 prosenttia antoi vastauksensa myös tähän kysymykseen. Eri-tyisesti vastaajat nostivat vastauksissaan esille yhteiset koulutukset ja harjoitukset, joiden merkitys yhteistyön kehittämiseksi on väistämättä kiistaton. Kaiken kaikkiaan yli puolet kysymykseen vastanneista (49 vastausta) peräänkuulutti yhteisiä harjoituksia ja koulutusta. Koulutuksia alueella järjestetään, mutta nimenomaan yhteiset koulutukset ja harjoitukset koettiin tarpeellisiksi yhteistyön kehittämisen kannalta niin käytännön tasolla kuin karttahaarjoituksinakin.

“Enemmän yhteisiä harjoituksia!”

”Selkeät pelisäännöt ja jatkuva suunnitelmallinen yhteisharjoittelu sekä kenttä että johtamistasolla.”

Toinen merkittävä esille noussut tekijä yhteistyön kehittämisen kannalta oli palautteen saamisen ja antamisen tärkeys yhteisten tehtävien jälkeen. Vastaajat nostivat esille palautekeskusteluja, joita olisi hyvä pitää yhteisten tilanteiden jälkeen oppimismielessä yli toimialarajojen. Yhteisten tehtävien läpikäyminen hyvässä hengessä lisää väistämättä toimialatuntemusta ja kehittää yhteistoimintaa.

“Molemmille toimijoille koulutuspaketti/luento toisen toimen operatiivisesta toiminnasta ja johtamisen mallista. Enemmän yhteisharjoituksia, joissa keskitytään johtamiseen ja viestiliikenteeseen. Yhteistoimintakeikkojen jälkeen yhteinen lyhyt palautekeskustelu tehtävältä; mikä meni hyvin ja missä on parannettava seuraavalle kerralle.”

“Lisää käytännön koulutusta. Palautejärjestelmän kehittäminen. Systemaattista palautetta toiminnasta puolin ja toisin.”

Kolmantena esille nousi kommunikaatio yleisesti ottaen pelastustoimen ja ensihoidon välillä sekä viestiliikenne. Vastaajat toivoivat selkeyttä viestiliikenteeseen, ja useat vastaajista korosti ”uuden” yhteisen puheryhmän käyttöönottamista, jossa viestintä onnettomuuspaikalla käytäisiin kokonaisvaltaisesti. Tämä tuli esille jo aiemmissa kysymyksissä, ja sen koettiin helpottavan tiedonkulkua. Ongelmallista viestiliikenteessä näyttäisi olevan edelleen kuitenkin VIRVEN käyttö yhteisillä tehtävillä viitaten aiempiin vastauksiin. Yhteisiä puheryhmiä on, mutta viesti ei siitä huolimatta välity yli toimialarajojen. Uuden puheryhmän käyttöönotto hankaloittaisi toisaalta mahdollisesti yhä viestiliiken-

nettä ja informaatiotulva oman toiminnan kannalta epäolennaisistakin seikoista onnettomuustilanteessa kasvaisi. Näin ollen vastauksia analysoidessa esille nousee lähinnä kommunikaation merkitys. Niin pelastustoimen kuin ensihoidonkin henkilöstön tulisi huomioida toinen toimiala onnettomuustilanteissa paremmin ja tiedottaa mieluummin jopa liikaa kuin jättää tiedottamatta. Esille ei kyselyn missään osa-alueessa noussut, että tietoa olisi välitetty liikaa.

”kommunikoimalla, toisen toimialan operatiiviseen toimintamalliin perehtymällä, yhteisharjoituksilla”

”pelastus ja ensihoito tilannepaikanjohtajat olisivat yhteydessä joten molemmat voisivat informoida oman puolen työntekijät niin tilannepaikalla pysyy kaikki ajantasalla tapahtumista ja työjärjestyksistä”

”Käytössä on monenlaisia foorumeita ja tiedotuskanavia. Jaetaan sitä tietoa. Enemmän vaikka samat asiat uudestaan kuin ei mitään.”

”Asioita voisi käydä läpi koulutusmielessä kummankin näkökulmista jotta toiminta tapahtumahetkellä olisi sujuvampaa. Olisi myös hyvä että tietäisimme paremmin toistemme toimintatavoista.”

”Viestiliikenteen sujuvuutta ei koskaan voi treenata liikaa ja aina jää jotain kehitettävää tässä.”

”Viestiliikennettä, aina ei viestissä käy ilmi että esimerkiksi P3 on lähtenyt tehtävälle ja vähän epäselvää kuka johtaa ja monestikaan ei kukaan vastaa jos yrittää ilmoittaa ensihoitoa pelastukselle.”

Huomion arvoista on, että vastausten perusteella yhteistyön koetaan pitkälti olevan toimivaa jo nykyisellään. Ensihoidon kehittyminen ja kenttäjohtajajärjestelmän syntyminen muutama vuosi sitten on kohtuullisen uutta verrattuna pelastustoimen perinteikkääseen johtamiskulttuuriin ja hakee varmasti vielä paikkaansa yhteistyön näkökulmasta. Vaikka järjestelmä aiheuttaakin haasteita johtosuhteiden muodostumiselle ja epäselvyyttäkin, ensihoidon kenttäjohtajien nähdään kuitenkin omalta osaltaan jokseenkin selkeyttäneen operatiivisia johtamiskuvioita ensihoidon osalta. Tulevaisuudessa kehittyvät ja yhdenmukaisemmat johtamisjärjestelmät tuovat toivottavasti toivottua selkeyttä yhteistoimintaan johtamisen näkökulmasta.

”Nykyisellään johtaminen toimii hyvin. Ensihoidon kenttäjohtajat selkeyttäneet operatiivisia johtamiskuvioita. Yhteistyö pelastuksen ja ensihoidon välillä johtamisen näkökulmasta sujuvaa.”

”Johtamisjärjestelmien yhteensopivuudella (peke/codea yms).”

”Käytäisiin perusasiat yhdessä läpi johtamiseen liittyen.”

6.4 Johtopäätökset

Kyselytutkimuksella hain vastauksia kahteen tutkimuskysymykseen. Halusin selvittää pelastustoiminnan ja ensihoidon käytännön johtotehtävissä Oulu-Koillismaan pelastuslaitoksen alueella työskenteleviltä, näyttäytykö pelastustoiminnan ja ensihoidon johtaminen selkeänä yli toimialarajojen ja miten pelastustoimen ja ensihoidon yhteistyö toimii yhteistoimintatehtävillä. Kysymykset keskittyivät johtamisen näkökulmaan siihen liittyvine seikkoineen.

Vastausten perusteella niin pelastustoimen kuin ensihoidonkin tietämys ja tuntemus toisen toimialan johtamisesta ja organisoitumisesta yhteistoimintatehtävillä näyttää olevan pääosin kohtalaisen hyvällä tasolla. Kuitenkaan käytännön työelämässä tämä ei väistämättä vastaa totuutta. Vastauksista kävikin ilmi, että vaikka vastaajilla olisikin tiedossa, miten toisen toimialan toiminnan ja organisoitumisen sekä johtamisen tulisi tapahtua, tämä ei aina käytännössä kuitenkaan onnistu. Vastaus siihen, näyttäytykö pelastustoiminnan ja ensihoidon johtaminen yhteistoimintatehtävillä selkeänä yli toimialarajojen, näyttäisi olevan paljon kiinni toimijoista itsestään, heidän osaamisestaan ja perehtyneisyydestään.

Kyselyn tuottamien tulosten perusteella pelastustoimen ja ensihoidon yhteistoiminnan haasteet johtamisen näkökulmasta yhteistoimintatehtävillä liittyvät pitkälti tiedonkulun ongelmiin. Tiedonkulku ja kommunikaation puute sekä toisaalta sen mukanaan tuoma kokonaisvaltainen epäselvyys asettavat erityisiä haasteita yhteistoiminnalle johtamisen näkökulmasta. Tiedonkulun haasteet pitävät sisällään VIRVE-viranomaisviestinnän asettamat erityishaasteet. Viestintä viranomaisverkossa onkin perinteisesti yksi erinäisissä tutkimuksissa esille nouseva yhteistyön haaste. Tulevaisuudessa mahdollisesti muodostettavat yhteiset tilannekeskukset vastaavat varmasti omalta osaltaan kommunikoinnin ja yhteisen tilannekuvan syntyminen haasteisiin johtamisen ja viranomaisyhteistyön näkökulmasta.

Hanni on omassa ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyössään (2013, 3 ja 48) selvittänyt johtamistoimintaan tarvittavan informaation laatua ja riittävyttä onnettomuustilanteiden johtajan näkökulmasta. Hanni tuo työssään esille suuronnettomuuk-

sien operatiivisissa johtotehtävissä työskentelevien asiantuntijoiden mietteitä muun muassa johtajan päätöksentekoon tarvittavan tiedon riittävydestä ja laadusta sekä sen, miten sitä voitaisiin tulevaisuudessa kehittää. Myös tässä tutkimuksessa esille nousi tarve johtajien yhteisen tilannetietoisuuden parantamiselle ja viestinnän tehostamiselle osana johtamistyön kehittämistä. Viranomaisten tiedonjakamisen nähtiin olevan jokseenkin vähäistä ja kommunikoinnin puutteellista.

Oman selvitykseni tulosten perusteella esimerkinomaisesti nousee esille yksi yhteistoiminnan haasteista. Yhteisellä pelastustoimijohtoisella tehtävällä ensihoito pääosin tietää, kuka tilannetta johtaa. Ensihoito yrittää tavoittaa tehtävään liittyvässä viestiliikenneohjeen mukaisessa puheryhmässä pelastustoiminnan johtajaa. Pelastustoiminnan johtajalla on täysi työ hoitaa viestiliikenne ja organisoida omat joukkonsa tehtävälle oman toimialansa puheryhmissä, jolloin hän ei välttämättä kuule ensihoidon keskustelunavausta päällekkäisen viestiliikenteen vuoksi. Ensihoito tiedostaa ja ymmärtää tämän. Lopputulos on kuitenkin se, että ensihoito ei saa pelastustoiminnan johtajaa kiinni, jolloin ensihoidon näkemyksestä viestiliikenne ei toimi eikä pelastustoiminnan johtajaa tavoita. Pelastustoiminnan johtajan näkökulmasta taas ensihoito ei ole ilmoittautunut tehtävälle, viestiliikenne ei toimi eikä viesti välity. Näin ollen molemmat toimialat ovat onnettomuuspaikalla yhteisellä tehtävällä eikä välttämättä ollenkaan tietoisia toistensa tekemisistä saati tilannekuvasta tilanteen alussa. Tilannekuvan muodostaminen ja välittäminen ja sitä kautta tilannetietoisuuden kehittyminen jää näin ollen valitettavan heikoksi.

Ongelma tässä esimerkissä ei ole toimialojen tietämättömyys tai osaamistaso vaan nimenomaan kommunikaatio. Johtamisjärjestelmää ja viestiliikennettä on kehitetty siihen suuntaan, että eri toimijoilla on käytössään omat toimintapuheryhmät ja skannauksessa tietyt oman toiminnan kannalta oleelliset puheryhmät. Ohjeistuksien mukaan suuremmissa onnettomuustilanteissa skannauksesta tulee vielä poistaa tarpeettomat puheryhmät ja kuunnella vain ja ainoastaan oman toiminnan kannalta välttämättömintä puheryhmää. Tästä seuraa se, että johtajien tulisi erittäin aktiivisesti välittää tietoa ja viestiä muille toimijoille. Näin ollen tiedottaminen ja tiedonkulun varmistaminen on nähtävä nimenomaan johtamisen haasteena ja kehityskohtena yhteistoimintatehtävillä. Tilannekuvan välittäminen ja tilannetietoisuuden syntyminen yli toimialarajojen tulee nähdä kuitenkin ensiarvoisen tärkeänä myös työturvallisuuden näkökulmasta.

Yksi merkittävimmistä haasteista tilanteenaikaisessa johtamisessa on pelastustoiminnan johtajan, tilannepaikan johtajan, ensihoidon tilannejohtajan ja ensihoidon kenttäjohtajan roolit yhteistoimintatehtävillä. Tilannetta johtava organisaation edustaja ei useinkaan ole ensimmäisenä onnettomuuspaikalla, jolloin tilannekuva muodostuu välikäden kautta. Tämä asettaa erityisiä haasteita tilannekuvan ja sitä kautta tilannetietoisuuden syntymiselle ja toisaalta johtosuhteiden muodostumiselle ja näyttäytymiselle yli toimialarajojen. Tulevaisuudessa uusien sähköisten johtamisjärjestelmien kehittyminen ja yhdenmukaistuminen sekä mahdollisten yhteisten tilannekeskuksien syntyminen voivat omalta osaltaan edistää yhteistoimintaa ja tilannetietoisuuden ajantasaisuutta riippumatta toimivan johtajan fyysisestä sijainnista suhteessa onnettomuuspaikkaan.

Huomionarvoista on, että pelastustoimen ja ensihoidon yhteistyön kehittämisessä yhteistoimintatehtävillä johtamisen näkökulmasta koulutuksien ja harjoitusten tarve on kyselyn vastauksien perusteella tiedostettu ja kiistaton. Tietämystä ja ymmärrystä toisen toimialan johtamisesta ja organisoitumisesta löytyy, mutta omalta osaltaan yhteistoimintatehtävien kohtalaisen vähäinen määrä ja osuminen samoille henkilöille sekä koulutuksien ja harjoitusten puute ovat omalta osaltaan merkittäviä tekijöitä lisäämään epävarmuutta. Ensihoidon kenttäjohtajajärjestelmän uutuus osana käytännön johtamista näyttäytyy vielä erityisenä haasteena ja hakee varmasti vielä paikkaansa kokonaisuudessa. Toisaalta viime vuosien jatkuva murros ja muutos ensihoidossa ovat asettaneet ja asettavat yhä omat erityishaasteensa toiminnan vakiinnuttamiselle ja kehittämiselle paitsi omassa toimialassaan myös yhteistyön kannalta.

7 POHDINTA

Halusin tehdä opinnäytetyön, jossa voisin hyödyntää aiempaa taustaani ensihoitajana ja niitä lähtökohtia, joista olen lähtenyt opiskelemaan palopäällystön insinööri (AMK) -tutkintoa. Yksi suurimmista syistä opintoihin hakeutumiselleni oli nimenomaan kiinnostus tilannejohtamiseen ja pelastustoimen organisaatioon silloisista lähtökohdistani ensihoitajana sekä halu kehittää ensihoidon ja pelastustoimen yhteistyötä. Opinnäytetyön tekeminen on ollut minulle mahdollisuus hyödyntää paitsi aiempaa osaamistani myös oppimaani Pelastusopistolla ja tulevaa uutta ammattiani pelastusalalla. Minulle merkityksellistä on myös opinnäytetyön työelämälähtöisyys sekä ajankohtaisuus ajatellen tulevaisuutta ja sen mukanaan tuomia muutoksia niin pelastustoimen ja ensihoidon järjestämisessä kuin valmistuvana opiskelijanakin.

Opinnäytetyö pitää sisältään kattavasti teoretietoa pelastustoiminnan ja ensihoidon johtamisesta yleisesti säädöspohjaan nojaten sekä Oulu-Koillismaan pelastuslaitoksen alueella. Halusin kirjoittaa nämä yksiin kansiin, sillä omien kokemuksieni ja käymieni keskustelujen perusteella niin pelastustoimi kuin ensihoitokin tietävät yllättävän vähän toisen toimialan toiminnasta huolimatta osittain yhteisestä organisaatorakenteesta. Kyselytutkimuksella hain ajankohtaista tietoa pelastustoiminnan ja ensihoidon johtamisesta ja yhteistoiminnasta Oulu-Koillismaan alueella sekä siihen liittyvistä haasteista johtamisen näkökulmasta. Halusin päällystööpiskelijana keskittyä työssä nimenomaan johtamiseen ja sen selventämiseen yli toimialarajojen.

Pelastuslaitoksella ensihoidon ammattinimikkeet lähestyvät pelastustoimen virkanimikkeitä, mikä voi omalta osaltaan antaa väärän kuvan ammattihenkilön työnkuvasta ja roolista organisaatiossa itsessään. Huolimatta nimikkeiden samankaltaisuudesta esimerkiksi palomestari on selkeästi pelastustoiminnassa mukana oleva johtamisen ammattilainen, mutta ensihoitomestari puolestaan puhtaasti hallinnollisissa tehtävissä vailla varsinaista operatiivista roolia ja otetta ensihoidon kentällä. Ensihoidon kenttäjohtaja puolestaan on alueellamme kokonaan toisen organisaation edustaja osana ensihoidon johtamisjärjestelmää, mikä omalta osaltaan asettaa haasteita johtamisen ja organisoitumisen näyttäytymiselle yhteistoimintatehtävillä yli toimialarajojen. Näihin haasteisiin halusin myös teoriaosuudessa vastata kirjoittamalla ne auki, jotta lukijalle välittyisi käsitys

siitä, miten pelastustoimen ja ensihoidon johtaminen pelastuslaitoksella sekä sitä kautta pelastustoiminnan ja ensihoidon johtaminen käytännössä eroavat organisaatiotasolla.

7.1 Kyselyn kriittinen tarkastelu ja jatkotutkimusaiheita

Arvioitaessa kriittisesti itse kyselyä ja kyselytutkimustuloksia esille nousee muutamia asioita. Kysymykset olisivat voineet olla kattavampia ja monipuolisempia, jotta esille olisi saatu tarkemmin seikkoja, missä vastaajat kokevat olevan ongelmia. Kyselyllä mitattiin lähinnä vastaajien omakohtaista tietoisuutta ja mielipidettä väittämistä. Selkeästi eniten vastaajista vastasi ”jokseenkin samaa mieltä”. Ongelmaksi tätä vastausta tulkittaessa muodostuu vastausvaihtoehdon tietynasteinen epäselvyys. Selvittämättä jää, mikä vastaajalle on väittämässä epäselvää. Jonkinlainen epävarmuus tähän siis sisältyy, kun vastaaja ei ole väittämässä täysin samaa mieltä. Toisaalta ”jokseenkin samaa mieltä” on vastausvaihtoehdoista ehkä turvallisin. Näin vastaaja voi osoittaa tietävänsä suurin piirtein, miten asiat ovat, mutta välttää ehdotonta vastausvaihtoehtoa, joka osoittaisi varman tiedon. ”Täysin eri mieltä” on vastausvaihtoehdoista ehdottomin ja ehkä sisältöarvoltaan negatiivisin, mikä on omalta osaltaan voinut vaikuttaa vastausvaihtoehdon valintaan.

Vastauksista ei myöskään välity, tietävätkö vastaajat, miten asiat oikeasti ovat ja miten niiden kuuluu olla. Toisaalta kyselytutkimuksen tarkoituksena olikin mitata nimenomaan pelastustoimen ja ensihoidon tietoisuutta ja näin ollen omakohtaista kokemusta toiminnasta johtamisen näkökulmasta, ei niinkään selvittää, tietävätkö eri toimialat eksaktisti, miten esimerkiksi toimialat organisoituvat. Erilaiset harjoitukset ovat hyviä keinoja mitata sitä, miten esimerkiksi tilannekuva välittyy yli toimialarajojen ja mitä haasteita siihen sisältyy. Vastaajat toivatkin esille paitsi itse käytännön harjoittelun myös karttajarjoitusten hyödyntämisen osana yhteistoiminnan ja yhteistyön kehittämistä.

Tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa tutkimukseen ovat vastanneet todennäköisesti ne henkilöt, jotka henkilökohtaisesti kokevat aihealueen mielenkiintoiseksi ja omakohtaiseksi. Näin ollen vastaajista on voinut jäädä pois ne henkilöt, jotka eivät koe johtamista ja yhteistyötä niin tärkeäksi tai oman ammattitaidon kannalta merkittävänä. Näissä henkilöissä olisi voinut olla myös niitä henkilöitä, joilla on suppeimmat tiedot toisen

toimialan toiminnasta. 75 kertaa kysely myös avattiin lähettämättä vastausta. Eikö kysely koskenut linkin avannutta potentiaalista vastaajaa, vai eikö hän vain kokenut vastaamista syystä tai toisesta tärkeäksi?

Toisaalta kyselyyn ovat saattaneet vastata vain ne, jotka kokevat kyselyn aihepiirin omakohtaisesti tärkeäksi ja toisaalta myös ne, jotka ovat eniten perehtyneitä asiaan. Koska tutkija itse on pelastuslaitoksen työntekijä ja jossain määrin tuttu kyselyn kohde-ryhmälle, vastaajat ovat saattaneet vastata kyselyyn myös auttaakseen työkaveria ja omaa opiskelijaa saamaan vastauksia. Kyselyyn tuli vastauksia yllättävän hyvin suhteessa pelastuslaitoksen yleiseen vastausprosenttiin moninlaisiin kyselytutkimuksiin. Esille nouseekin ajatus, oliko kysely sittenkin liian lyhyt ja yksinkertainen eikä kuitenkaan riittävän informatiivinen. Palveliko se tarkoitustaan?

Tässä kyselytutkimuksessa mahdollinen heikkous on myös itse tutkijan kokemattomuus tutkimuksen tekemisessä sekä kysymysten laatimisessa. Kysymysten laatiminen kyselyyn oli haastavaa ilman aiempaa kokemusta kyselytutkimuksen tekemisestä. Omat kokemukset kyselyihin vastaamisesta auttoi, ja tavoitteenani olikin pitää kysely mahdollisimman lyhyenä ja yksinkertaisena, jotta saisin vastauksia. On yllättävän vaikeaa muodostaa yksiselitteinen kysymys, johon vastauksena saa juuri niitä asioita, mitä kysymyksellä haetaan. Haasteena olikin tehdä kysymykset, joilla saan vastaukset tutkimusongelmaan, mutta pitää kysely silti lyhyenä, helppona ja mahdollisimman vaivattomana vastaajille. Haasteena vastausten analysoinnissa ja läpi koko opinnäytetyöprosessin ajan on ollut myös pysyä palopäällystön opiskelijan roolissa ja olla liikaa nostamatta esille aiempaa taustaani ensihoidossa. Tämä voi osittain rasittaa tutkimustulosten analysointia täysin objektiivisesti.

Erityisen tyytyväinen olen kyselytutkimuksesta saamaani vastausprosenttiin. Lähtökohteisesti epäilin hieman, että liian vähäinen vastaajien määrä voisi muodostua ongelmaksi. Kuitenkin vastausprosentin ollessa 30 kyselytutkimusta voidaan pitää hyvänä ja selvitystyötäni näin ollen kelvollisena ja informatiivisena. Kyselytutkimuksessa onnistuin ainakin saamieni vastausten perusteella kysymysten asettelussa ja kysymysten määrän pitämässä maltillisena. Kysely oli helppolukuinen, ja se ei vienyt vastaajilta paljon aikaa. Toisaalta haluan ajatella, että aihe koettiin tärkeäksi ja kysely niin hyväksi, että siihen kannatti vastata. Kyselytutkimuksen ollessa avoinna vastaajille lähetin kaksi

muistutusviestiä kyselyyn vastaamisesta. Tällä oli varmasti suuri vastausprosenttia kasvattava merkitys, sillä aina muistutusviestin jälkeen vastaajia tuli nopeasti lisää. Seurasin myös aktiivisesti Webropolin kautta kyselyyn vastaamista.

Opinnäytetyöni pohjimmainen tavoite oli pelastustoiminnan ja ensihoidon johtamisen teoriapaketin sekä kyselytutkimuksen ja vastausten analysoinnin pohjalta lisätä tietoisuutta ja organisaatioymmärrystä kahden eri toimialan välillä johtamisen näkökulmasta Oulu-Koillismaan pelastuslaitoksen alueella ja sitä kautta edistää pelastustoimen ja ensihoidon yhteistyötä. Lukijalle välittyy mielestäni teoriaosuudesta hyvä kuva siitä, miten pelastustoiminnan ja ensihoidon johtaminen rakentuu. Lukija voi pelastustoiminnan ja ensihoidon johtamiseen perehtymällä löytää kahden eri toimialan johtamisesta sekä yhtenevyyksiä että eroavuuksia ja sitä kautta omaa tietämystä lisäämällä ymmärtää toisen toimialan johtamista paremmin. Mikäli yhtenevyyksiä löytyy, tietämyksen ja sitä kautta ymmärryksen lisääminen kytkemällä toisen toimialan johtamistasoja omaan toimialaan helpottavat yhteistyötä. Tietoisuutta ja ymmärrystä lisäämällä saadaan avaimet pelastustoimen ja ensihoidon yhteistyön edistämiseen yhteistoimintatehtävillä.

Opinnäytetyön osana olleella kyselyllä selvitettiin Oulu-Koillismaan pelastuslaitoksen alueella pelastustoiminnan ja ensihoidon johtamista viranomaisyhteistyön näkökulmasta. Kyselytutkimuksen myötä opinnäytetyöni on ajankohtainen pitäen sisällään tämän hetkisen tiedon johtamisesta ja käsityksistä toisen toimialan johtamisesta Oulu-Koillismaan pelastuslaitoksen alueella. Jatkotutkimuksena olisi mielenkiintoista selvittää pelastustoiminnan ja ensihoidon johtamista ottaen tutkimukseen mukaan myös pelastuslaitoksen sivutoiminen ja sopimustaustainen henkilöstö, jonka osuus kokonaisuudessa on merkittävä. Mielenkiintoista olisi myös selvittää, poikkeako tilanne muualla Suomessa ja muissa pelastuslaitoksissa. Yksi jatkotutkimusaihe voisi olla myös selvittää pelastustoiminnan ja ensihoidon johtamista yhteistoimintaa edistävänä tekijänä ja tietoisuutta toisen toimialan toiminnasta silloin, kun toimialat eivät ole saman organisaation alaisuudessa ollenkaan. Selvittää voisi myös, lisääkö pelastuslaitos organisaationa tietämystä ja ymmärrystä pelastustoimen ja ensihoidon kesken kuitenkin jonkin verran jo itsessään.

7.2 Oma oppiminen

Opinnäytetyön aihe on ollut mielenkiintoinen ja erittäin henkilökohtainen. Aihevalinta oli suhteellisen helppo, mutta osoittautuikin todella haasteelliseksi koskettaen niin läheisesti sekä tämänhetkistä työnkuvaani ensihoitajana että mahdollista tulevaisuuttani pelastusalalla. Marraskuun ja joulukuun 2015 aikana käytiin ensimmäiset opinnäytetyöhön liittyvät keskustelut opinnäytetyön ohjaajien kanssa ja lähetettiin ensimmäiset sähköpostit pelastuslaitoksen ja sairaanhoitopiirin edustajien kanssa. Varsinainen opinnäytetyön aihe rajauksineen muotoutui helmikuun ja maaliskuun 2016 aikana. Olen käynyt aiheesta paljon antoisia keskusteluja niin lähipiirissäni kuin päällystöviranhaltijoiden sekä muiden pelastusalan ja ensihoidon ammattilaisten kanssa. Ajoittain tuntuikin, etten saa paperille kirjoitettua niitä asioita, joista keskusteluja käytiin. Erittäin haasteena oli aiheen rajaaminen ja pitäytyminen pelastustoimen näkökulmassa ohjeistamatta ensihoitoa. Lopputulokseen olen tyytyväinen, sillä tässä työssä näkyy niin pelastustoimen kuin ensihoidonkin näkökulma työn ollessa kuitenkin selkeästi palopäällystön opinnäytetyö keskittyen johtamiseen ja sen haasteisiin pelastustoimen ja ensihoidon yhteistoimintatehtävillä.

Esitin opinnäytetyösuunnitelman toukokuussa 2016, ja alkuperäinen suunnitelma oli saada valmis työ esitettäväksi joulukuun 2016. Aikataulu viivästyi suunnitellusti, sillä syksyn 2016 aikana minulla ei ollut mahdollisuutta opinnäytetyön tekemiselle. Harjoitteluja suorittaessani syksyllä 2016 sain paljon hyviä näkökulmia opinnäytetyötäni ajatellen keskusteluista pelastusalan ammattilaisten kanssa. Näin ollen muiden opintojen ollessa valmiina keskityin viimeisen lukukauden ja kevään 2017 opinnäytetyön tekemiseen töiden ohessa. Opinnäytetyön kirjoittaminen töiden ohessa oli myös palkitsevaa, sillä työskennellessäni samalla hoitotason ensihoitajana pelastuslaitoksella, näin aiheen ja työn olevan tarpeellinen ja ajankohtainen. Koen myös, että opintoihin suunnitellut neljä opiskeluvuotta ovat tarpeelliset, ja kuten aiempaan ammattiin valmistuessani opettaja meille valmistuville sanoit, oppimista tapahtuu vuosien aikana paljon myös oppituntien ja oppilaitoksen rajojen ulkopuolella. Olen näiden neljän vuoden aikana kasvanut opinnäytetyöprosessin ohessa ensihoitajasta pelastusalan ammattiin. Pelastusala ja palopäällystöopinnot ovat vieneet minut, aikanaan alalle melko keltanokkana tulleen mennessään.

Haastavinta opinnäytetyöprosessissa on ollut alusta alkaen opinnäytetyön tavoitteen määrittäminen selkeään ja ymmärrettävään muotoon. Omakohtainen ja läheinen aihe on osoittautunut erityisen haasteelliseksi, mitä ei voi liikaa korostaa. Minulla on ollut paljon sanottavaa, mutta haasteena on ollut nimenomaan osata kirjoittaa asiat johdonmukaisesti ja ymmärrettävästi. Tavoitteena on ollut tehdä selkeä, helppolukuinen ja ajankohtainen työ. Kirjoittaminen on ollut vaivatonta, ja olen saanut paljon aikaiseksi huolimatta täyspäiväisestä työskentelystä työelämässä keväällä 2017 ja oman elämän muutoksista.

Laadin lopullisen opinnäytetyöaikataulun keväälle 2017 ja pysyin siinä. Loppukiri oli pakko ottaa, sillä viimeinen seminaaripäivä jo huhtikuulla yllätti. Tämä oli kuitenkin erittäin hyvä asia, sillä näin sain pienen paineen alla opinnäytetyöprojektin ansiokkaasti päätökseen. Tulevana palopäällystön insinöörinä voinkin todeta, että pienen paineen ja stressin alla työskentelyllä pääsee lopulta kirkkaasti parhaaseen lopputulokseen. Opinnäytetyön tekeminen on ollut mielenkiintoista ja antoisaa opettaen samalla oman ajankäytön suunnittelua ja hallintaa. Olen hakenut ohjausta aktiivisesti ohjaavilta opettajiltani sähköpostitse. Kevään 2017 aikana olen kirjoittanut teoriaosuuden, tehnyt kyselyntutkimuksen ja analysoinut sen sekä kirjoittanut opinnäytetyöraportin valmiiksi. Opinnäytetyötä tehdessäni olen oppinut myös, miten asioihin syventymällä innostuu aiheesta yhä enemmän, ja ajankulua ei huomaa. Paneutumalla tosissani opinnäytetyön tekemiseen voin todella sanoa oppineeni paljon paitsi itse opinnäytetyöprosessista myös ymmärtäväni, miksi opinnäytetyö on lunastanut paikkansa osana ammattikorkeakouluopinnoja.

LÄHTEET

- Alaspää, A., Kuisma, M., Rekola, L., Sillanpää, K. (toim.) 2003. *Uusi ensihoidon käsikirja*. Gummerus Kirjapaino Osakeyhtiö. Jyväskylä.
- Castrén, M., Helveranta, K., Kinnunen, A., Korte, H., Laurila, K., Paakkonen, H., Pousi, J., Väisänen, O. 2012. *Ensihoidon perusteet*. Neljäs korjattu painos. Otavan kirjapaino Oy. Keuruu.
- Ensihoitopalvelun uudistus. 2017. *Lausuntopyyntö*. Sosiaali- ja terveysministeriö. www-dokumentti.
<http://stm.fi/documents/1271139/4482212/lausuntopyynt%C3%B6+30.3.2017.doc+%28fi%29.pdf/3d1aca93-7e88-4837-b78b-618648621f71>. 7.4.2017.
- Hanni, J. 2013. *Johtamistoimintaan tarvittavan informaation laatu ja riittävyys onnettomuustilanteiden johtajan näkökulmasta*. Opinnäytetyö. Oulun seudun ammattikorkeakoulu. Oulu.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. ja Sajavaara, P. 2010. *Tutki ja kirjoita*. 15. ja 16. painos. Kariston Kirjapaino Oy. Hämeenlinna.
- Honkanen, M. 2015. *Esikuntatyöskentely komppanian johtamisessa*. Pelastusopisto. Kuopio.
- Kuisma, M., Holmström, P., Nurmi, J., Porthan, K. ja Taskinen, T. 2013. *Ensihoito*. 3. uudistettu painos. Sanoma Pro Oy. Helsinki.
- Oulu-Koillismaan pelastuslaitos. 2015. *Asemapalveluohje*. Ensihoidon tulosalue.
- Oulu-Koillismaan pelastuslaitos. Ensihoitopalvelut. www-dokumentti.
<http://pelastuslaitos.ouka.fi/sairaankuljetus-ensihoitopalvelut.php>. 5.5.2016.
- Oulu-Koillismaan pelastuslaitos. *Palvelutasopäätös 2017-2020*.

Oulu-Koillismaan pelastuslaitos. *Pelastustoiminnan johtamissuunnitelma*. 2013.

Oulu-Koillismaan pelastuslaitos. Pelastustoiminta. www-dokumentti.
<http://www.ouka.fi/oulu/pelastuslaitos/pelastustoiminta>. 5.5.2016.

P3-käsikirja TEORIA. 2007. Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö. 3. painos. Savion Kirjapaino Oy. Helsinki.

Pelastuslaki (29.4.2011/379).

Pelastustoimen resurssi- ja onnettomuustilasto PRONTO.

Pelastustoimen toimintavalmiuden suunnitteluohje. Sisäasianministeriön julkaisu 21/2012.

Pelastustoimi. Pelastustoiminta. www-dokumentti.
<http://pelastustoimi.fi/pelastustoimi/pelastustoiminta>. 5.5.2016.

Pelastustoiminnan johtaminen. 2005. Pelastusopisto. Tutkimus- ja kehittämissyksikkö.

Pelastustoiminnan käsitteitä. Pelastuslaitosten kumppanuusverkoston julkaisu 3/2016. 2. päivitetty versio.

Pelastustoiminnan VIRVE-viestiohje. Sisäasianministeriön julkaisu 24/2011.

Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri. 2016. *Ensihoitopalvelun operatiivinen toimintaohje*. PPSHP Ensihoitokeskus.

Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri. *Ensihoitopalvelun palvelutasopäätös 1.1.2013 alkaen*.

Saukonoja, I. 2002. *Pelastustoiminnan organisaatiot – Suunnittelun perusteita*. Pelastusopisto. Kuopio.

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus ensihoitopalvelusta (340/2011).

Terveydenhuoltolaki (30.12.2010/1326).

Liitteet

Liite 1 Webropol-kyselylomake

Pelastustoiminnan ja ensihoidon johtaminen viranomaisyhteistyötä edistävänä tekijänä

Opiskelen palopäällystön insinööriksi (AMK) Kuopiossa, ja teen opinnäytetyötä pelastustoiminnan ja ensihoidon johtamisesta viranomaisyhteistyötä edistävänä tekijänä.

Olen aiemmalta taustaltani ensihoitaja (AMK), ja työskentelen Oulu-Koillismaan pelastuslaitoksella hoitotason ensihoitajana.

Kyselyllä on tarkoitus selvittää, miten pelastustoiminnan johtajana ja tilannepaikan johtajana sekä ensihoidon tilannejohtajana toimivat kokevat johtamisen yhteistyön näkökulmasta yhteistoiminta-tehtävillä Oulu-Koillismaan pelastuslaitoksen alueella.

Kysymykset, joihin kyselyllä etsitään vastauksia:

- Näyttäytyykö pelastustoiminnan ja ensihoidon johtaminen selkeänä yli toimialarajojen?
- Miten pelastustoimen ja ensihoidon yhteistyö toimii yhteistoimintatehtävillä Oulu-Koillismaan pelastuslaitoksen alueella?

1. Vastaajan ammatti: *

- Palomestari (päällystöviranhaltija)
- Palo esimies
- Palomies
- Hoitotason ensihoitaja
- Perustason ensihoitaja
- Ensihoidon kenttäjohtaja

2. Pelastustoimen ja ensihoidon yhteistoimintatehtävillä on selvää koko tilanteen ajan, kuka tilannetta johtaa? *

Täysin samaa mieltä

Jokseenkin samaa mieltä

Jokseenkin eri mieltä / Perustelut?

Täysin eri mieltä / Perustelut?

3. Tiedän, miten pelastustoimi ja ensihoito organisoituvat yhteistoimintatehtävillä? *

Täysin samaa mieltä

Jokseenkin samaa mieltä

Jokseenkin eri mieltä / Perustelut?

Täysin eri mieltä / Perustelut?

4. Tiedän, mitä yhteistoimintapuheryhmiä pelastustoimella ja ensihoidolla on käytössään VIRVE-viranomaisverkossa yhteistoiminnan näkökulmasta? *

Täysin samaa mieltä

Jokseenkin samaa mieltä

Jokseenkin eri mieltä / Perustelut?

Täysin eri mieltä / Perustelut?

5. Viestiliikenne yhteistoimintatehtävillä pelastustoimen ja ensihoidon kesken on sujuvaa? *

Täysin samaa mieltä

Jokseenkin samaa mieltä

Jokseenkin eri mieltä / Perustelut?

Täysin eri mieltä / Perustelut?

6. Minulle on selvää, mitä minulta toimiessani pelastustoiminnan johtajana / tilannepaikan johtajana / ensihoidon tilannejohtajana vaaditaan? *

Täysin samaa mieltä

Jokseenkin samaa mieltä

Jokseenkin eri mieltä / Perustelut?

Täysin eri mieltä / Perustelut?

7. Minulle on selvää, mitä minulta johdettavana vaaditaan? *

Täysin samaa mieltä

Jokseenkin samaa mieltä

Jokseenkin eri mieltä / Perustelut?

Täysin eri mieltä / Perustelut?

8. Saan riittävästi tietoa / tukea ylemmältä johtamistasolta omassa organisaatiossani? *

Täysin samaa mieltä

Jokseenkin samaa mieltä

Jokseenkin eri mieltä / Perustelut?

Täysin eri mieltä / Perustelut?

9. Saan riittävästi tietoa johtamisen tueksi toiselta toimialalta? *

Täysin samaa mieltä

Jokseenkin samaa mieltä

Jokseenkin eri mieltä / Perustelut?

Täysin eri mieltä / Perustelut?

10. Pelastustoimen ja ensihoidon yhteistoimintatehtävillä yhteinen tilannekuva muodostuu ja välittyy yli toimialarajojen? *

Täysin samaa mieltä

Jokseenkin samaa mieltä

Jokseenkin eri mieltä / Perustelut?

Täysin eri mieltä / Perustelut?

11. Tunnen toisen toimialan operatiivisen toimintamallin kentällä? *

Täysin samaa mieltä

Jokseenkin samaa mieltä

Jokseenkin eri mieltä / Perustelut?

Täysin eri mieltä / Perustelut?

12. Pelastustoimen ja ensihoidon yhteistyö kentällä on toimivaa? *

Täysin samaa mieltä

Jokseenkin samaa mieltä

Jokseenkin eri mieltä / Perustelut?

Täysin eri mieltä / Perustelut?

13. Miten pelastustoimen ja ensihoidon yhteistyötä yhteisillä tehtävillä tulisi johtamisen näkökulmasta kehittää? *
